

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Martina LEGAN JANŽEKVIČ

**OCENA UKREPA POMOČI MLADIM
PREVZEMNIKOM KMETIJ V SLOVENIJI
(2004-2015)**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Martina LEGAN JANŽEKOVIČ

**OCENA UKREPA POMOČI MLADIM PREVZEMNIKOM KMETIJ V
SLOVENIJI (2004-2015)**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**ASSESSMENT OF THE AID FOR THE YOUNG FARMERS IN
SLOVENIA (2004-2015)**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2016

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija agronomije na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Opravljeno je bilo na Katedri za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija univerzitetnega študija agronomije je dne 9.6.2016 za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Majdo ČERNIČ ISTENIČ.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednica: prof. dr. Metka HUDINA
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Članica: prof. dr. Majda ČERNIČ ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: doc. dr. Matjaž GLAVAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je diplomsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Martina LEGAN JANŽEKOVIČ

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn
DK UDK 338.431:316.334.55:336.574(497.4)(043.2)
KG nosilci kmetijskih gospodarstev/kmetijstvo/program razvoja podeželja/prenos kmetije/finančna podpora/starost/spol/izobrazba/ekonomski kazalniki
AV LEGAN JANŽEKOVIČ, Martina
SA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (mentor)
KZ SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo
LI 2016
IN OCENA UKREPA POMOČI MLADIM PREVZEMNIKOM KMETIJ V SLOVENIJI (2004-2015)
TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP IX, 39, [1] str., 1 pregl., 12 sl., 30 vir.
IJ sl
JI sl/en
AI Neugodna starostna in izobrazbena struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev pomembno vplivata na majhno produktivnost slovenskega kmetijstva. Večja usposobljenost za delo v kmetijstvu, inovativnost, podjetnost ter zmožnost hitrega prilagajanja tehnološkim in tržnim razmeram so tiste lastnosti mladih nosilcev kmetij, ki so zagotovilo za večjo produktivnost ter dvig konkurenčnosti celotnega kmetijskega sektorja. Nadaljevanje kmetijske dejavnosti skozi proces nasledstva je ključnega pomena, saj omogoča obstoj in razvoj kmetije. Republika Slovenija je skozi programe razvoja podeželja (PRP 2004-2006, PRP 2007-2013, PRP 2014-2020) v obdobju 2004-2015 skozi ukrepa Zgodnje upokojevanje ter Pomoč mladim kmetom skušala spodbuditi mlade k prevzemu kmetij. Temeljna cilja omenjenih ukrepov sta bila izboljšanje starostne strukture kmetov ter zaustavitev trenda opuščanja kmetijske dejavnosti. Prejeta finančna podpora naj bi zagotovila vsaj minimalna zagonska sredstva na prevzeti kmetiji ter služila tudi kritju bremen prenosa. Analizirali smo učinek ukrepov za pomlajevanje nosilcev kmetijskih gospodarstev na slovensko kmetijstvo s pomočjo podatkov Statističnega urada Republike Slovenije. Izkazalo se je, da se je v Sloveniji po izvedenih ukrepih zmanjšalo število kmetijskih gospodarstev in velikost kmetijskih zemljišč v uporabi. Poleg tega se je zmanjšalo tudi skupno število nosilcev kmetijskih gospodarstev. Povprečna starost nosilcev kmetijskih gospodarstev se je zmanjšala. Opazen je trend izboljševanja izobrazbe med nosilci kmetijskih gospodarstev. Ekonomski kazalniki kmetijskih gospodarstev so se med izvajanjem ukrepov izboljšali, in sicer so se povečali faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev, faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev. Dodatno smo v diplomskem delu opisali osebno izkušnjo s prevzemom kmetije na obronku občine Metlika z vidika mlade naslednice kmetije. Iz vsega navedenega lahko predpostavimo, da so imela vložena sredstva pozitivne učinke, zaradi česar bi veljalo finančne spodbude, namenjene medgeneracijskemu prenosu kmetij, zagotavljati tudi v bodoče.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 338.431:316.334.55:336.574(497.4)(043.2)
CX farm owners/agriculture/rural development programs/farm transfer/financial support/age/gender/education/economy
AU LEGAN JANŽEKOVIČ, Martina
AA ČERNIČ ISTENIČ, Majda (supervisor)
PP SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Agronomy
PY 2016
TI ASSESSMENT OF THE AID FOR THE YOUNG FARMERS IN SLOVENIA (2004-2015)
DT Graduation thesis (University studies)
NO IX, 39, [1] p., 1 tab., 12 fig., 30 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The unfavorable age and educational structure of farm owners has a significant impact on the low productivity of Slovenian agriculture. Increased qualification, innovation, entrepreneurship and flexibility for technological and market conditions are the characteristics of young farm owners, which guarantee higher productivity and competitiveness of the entire agricultural sector. The process of succession is crucial for the continuation of the agricultural activity, since it allows the existence and the development of the farm. The encouragement of young farmers to take over the farms was made by the Republic of Slovenia in the period 2004-2015 through several rural development programs (RDP), such as RDP 2004-2006, RDP 2007-2013 and RDP 2014-2020, which included measures of Early retirement and Setting up of young farmers. The basic aim of these measures was to improve the age structure of farmers and prevent the abandonment of agricultural activities. The received financial support should provide at least minimal start-up funds for the farm and also serve to cover the transfer cost. The influence of the measures for young farmers on Slovenian agriculture was analyzed. For this, data acquired from the Statistical office of the Republic of Slovenia were used. It was found that after the implementation of the measures in Slovenia the number and size of farms decreased. Also total number and average age of famers decreased. In contrast the educational structure of farmers is much more favorable. The economy of farms improved after the implementation of the measures, i.e. factor income per farm, factor income per employee in agricultural activities and the economic size of farms increased. In addition in this thesis, the experiences of young women beneficiary during the transfer of the farm situated in the vicinity of Metlika, was described. The invested funds supposed to have positive effects. Therefore, it would be advisable that the financial encouragements of the Republic of Slovenia for inter-generational transfer of farms are ensured also in the future.

KAZALO VSEBINE

	str.
KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	III
KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK	VIII
OKRAJŠAVE	IX
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 NAMEN DELA	1
1.3 DELOVNE HIPOTEZE	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 DELOVANJE DRUŽINSKIH KMETIJ	2
2.2 OVIRE IN SPODBUDE PRI PRENOSU KMETIJE	3
2.3 STANJE V SLOVENIJI	3
2.4 VLOGA IN POMEN ŽENSKÉ NA KMEČKEM GOSPODARSTVU	5
2.5 PREDAJA KMETIJE NASLEDNIKOM	6
2.6 KMETIJSKO GOSPODARSTVO	8
2.7 KMETIJSKA DEJAVNOST	8
2.8 NOSILCI KMETIJSKEGA GOSPODARSTVA	9
2.8.1 Nosilci kmetijskih gospodarstev v Sloveniji	9
2.8.2 Nosilci kmetijskih gospodarstev v Evropski uniji	10
2.8.3 Število kmetij v Evropski uniji	10
2.8.4 Povprečna velikost kmetije v Evropski uniji	11
2.9 UKREPI ZA POMLAJEVANJE NOSILCEV/NOSILK KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI V OBDOBJU 2004-2015	12
2.9.1 Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006 (2004)	12
2.9.1.1 Ukrep za zgodnje upokojevanje kmetov	12
2.9.2 Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2007-2013 (2007)	13
2.9.2.1 Ukrep Zgodnje upokojevanje kmetov	13
2.9.2.2 Ukrep Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	14
2.9.3 Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2014-2020 (2014)	16
2.9.3.1 Podukrep Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete	17
3 MATERIAL IN METODE DELA	18
4 REZULTATI IN RAZPRAVA	19
4.1 ŠTEVILO KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI	19
4.2 KMETIJSKA ZEMLJIŠČA V UPORABI V SLOVENIJI	19
4.3 NOSILCI KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI	20
4.3.1 Število nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v obdobju 2000-2013	20

4.3.2	Starostna struktura nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v obdobju 2000-2013	22
4.3.3	Izobrazba nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji	23
4.4	EKONOMSKI KAZALNIKI KMETIJSKIH GOSPODARSTEV	24
4.4.1	Faktorski dohodek	24
4.4.1.1	Faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev.....	24
4.4.1.2	Faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti	25
4.4.2	Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji	26
4.5	UGOTOVITVE ANALIZE PODATKOV	27
4.6	OPIS OSEBNE IZKUŠNJE S KANDIDIRANJEM NA RAZPIS IZ NASLOVA POMOČI MLADIM KMETOM ZA PREVZEM KMETIJE IZ LETA 2004 IN 2005.....	27
4.6.1	Opis kmetije, družine in kmetijske pridelave pred prevzemom	27
4.6.2	Odločitev za prevzem kmetije	28
4.6.3	Prevzem kmetije in kandidiranje na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2004 in 2005	29
4.6.4	Finančni vidik kandidiranja na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2005	30
4.6.5	Opis kmetije in kmetijske pridelave po prevzemu	30
4.6.6	Ekonomski vidik poslovanja kmetije	31
4.6.6.1	Pred prevzemom (leto 2003).....	32
4.6.6.2	Po prevzemu (leto 2015).....	32
5	SKLEPI	33
6	POVZETEK	35
7	VIRI	37

ZAHVALA

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Pregled parametrov kmetijskega gospodarstva za leto 2013 (SURS, 2016)	8

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Starost nosilcev kmetijskih gospodarstev na kmetijah v Sloveniji v obdobju 2003-2013 (SURs, 2016)	9
Slika 2: Odstotek kmetov mlajših od 35 let v posameznih državah (CEJA, 2016).....	10
Slika 3: Število kmetij (v 1000) v posameznih državah (CEJA, 2016).....	11
Slika 4: Povprečna velikost kmetije (ha) v posameznih državah (CEJA, 2016).....	11
Slika 5: Število kmetijskih gospodarstev v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (SURs, 2016)	19
Slika 6: Velikost kmetijskih gospodarstev v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (ha) (SURs, 2016).....	20
Slika 7: Število gospodarjev/gospodaric glede na spol v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (SURs, 2016)	21
Slika 8: Starost gospodarjev/gospodaric glede na spol v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (SURs, 2016)	22
Slika 9: Izobrazba gospodarjev/gospodaric v letu 2000 (zgoraj) in v letu 2010 (spodaj) (SURs, 2016)	23
Slika 10: Faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev v letih 2004-2014 - vrednost v osnovnih cenah (v mio Euro)	25
Slika 11: Faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti (Euro) od leta 2003-2014.....	26
Slika 12: Ekonomska velikost Slovenskih kmetijskih gospodarstev (v 1000 Euro) (SURs, 2016)	26

OKRAJŠAVE

Okrajšava	Pomen
CEJA	Evropski svet mladih kmetov (fr. conseil Européen des jeunes agriculteurs)
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
EU	Evropska unija
FADN	Metodologija knjigovodstva na kmetijah (angl. farm accountancy data network)
GERK	Grafična enota rabe zemljišča kmetijskega gospodarstva
GVŽ	Glava velike živine
KZU	Kmetijsko zemljišče v uporabi
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
PRP 2004-2006	Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006
PRP 2007-2013	Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013
PRP 2014-2020	Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020
PRP	Program razvoja podeželja
RKG	Register kmetijskih gospodarstev
RS	Republika Slovenija
sp	Samostojni podjetnik
SURS	Statistični urad Republike Slovenije

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Neugodna starostna in izobrazbena struktura nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev sodita med pomembne vzroke za majhno produktivnost slovenskega kmetijstva. Mlajši nosilci kmetijskih gospodarstev so praviloma bolj usposobljeni za delo v kmetijstvu, so bolj podjetni in so se zato zmožni prilagajati tehnološkim ter tržnim razmeram, kar je pogoj za dvig produktivnosti dela in s tem konkurenčnosti kmetijstva.

V diplomskem delu bomo analizirali ukrep za pomlajevanje nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev, ki ga je izvajala Republika Slovenija (RS) v okviru programov razvoja podeželja (v nadaljevanju PRP) v obdobju 2004-2015. Slednji se delijo na tri obdobja, in sicer od leta 2004 do 2006 je bil izveden ukrep imenovan Zgodnje upokojevanje, od leta 2007 do 2013 je bil poleg tega ukrepa dodatno izveden ukrep Pomoč mladim kmetom, od leta 2014 pa se izvaja ukrep Pomoč mladim kmetom (PRP 2004-2006, PRP 2007-2013, PRP 2014-2020).

Skušali bomo odgovoriti na vprašanje, v kolikšni meri in na kakšen način so ukrepi za pomlajevanje kmetijskih gospodarstev v obdobju 2004-2015 prispevali k strukturnim spremembam v slovenskem kmetijstvu (število in velikost kmetijskih gospodarstev; starost, spol in izobrazba nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev; ekonomski kazalniki kmetijskih gospodarstev) in kaj je moč predvidevati za v bodoče. Omenjeni ukrepi domnevno prispevajo k ohranjanju podeželske krajine, poseljenosti območij z omejenimi dejavniki in izboljšanju starostne strukture slovenskih kmetij.

1.2 NAMEN DELA

Namen dela je bil oceniti uspešnost izvedenih ukrepov za pomlajevanje nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v RS v obdobju 2004-2015 skozi opazovanje sprememb z vidika starostne strukture, spola, izobrazbe in ekonomske uspešnosti.

1.3 DELOVNE HIPOTEZE

V diplomskem delu smo si zastavili naslednje hipoteze:

- izvedeni ukrepi so prispevali k znižanju povprečne starosti nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev;
- izvedeni ukrepi so pripomogli k povečanju deleža žensk nosilk kmetijskih gospodarstev;
- kmetijska gospodarstva, na katerih je bil v okviru omenjenega ukrepa izveden prenos kmetije na mlajšo generacijo, so poslovno (ekonomsko) bolj uspešna od tistih, ki tega niso izvedla.

2 PREGLED OBJAV

Kmetijstvo je gospodarska dejavnost s posebnim družbenim pomenom. Njegova osnovna naloga je zagotavljanje zadostne preskrbe z varno hrano. Poleg tega kmetijstvo vpliva na kakovost tal, vode in zraka ter vitalnost in poseljenost slovenskega podeželja (Resolucija ..., 2011). Za lažje razumevanje strukture slovenskega kmetijstva v nadaljevanju podajamo nekaj osnovnih pojmov.

2.1 DELOVANJE DRUŽINSKIH KMETIJ

Družinske kmetije so glavne nosilke kmetijske dejavnosti v Sloveniji. Glede na podatke popisa kmetijstva 2010 (SURS, 2016) je bilo v Sloveniji 74 425 družinskih kmetij in 221 kmetijskih podjetij. Torej družinske kmetije predstavljajo 99,70 % skupnega števila kmetijskih gospodarstev. Družinske kmetije pa niso le delovno mesto, pač pa tudi dom kmečke družine, so ohranjevalke tradicije, kmetijske krajine in načina življenja svojih prebivalcev (Bohak, 2011).

Ruralna sociologija kmetijo opredeljuje kot socialni sistem, sestavljen iz družine, gospodinjstva in proizvodnega obrata, ki vključuje tudi podjetniško komponento (Pinterič in sod., 2006). Osnovni pogoj za delovanje družinske kmetije kot gospodarske enota je obstoj družinske kmetije kot socialne enote. Le urejeni medsebojni odnosi med člani kmetijskega gospodarstva, ki temeljijo na enakopravnem odločanju (ne glede na spol, starost, vlogo, ...) zagotavljajo uspešen razvoj kmetije.

Kmečka družina z zagotavljanjem delovne sile skrbi za gospodarsko rast kmetije. Barbič-eva (2005) opaža, da so na slovensko družinsko kmetovanje v zadnjih tridesetih letih vplivale spremembe na področju kmetijstva, pri čemer navaja:

- gibanje v smeri lastnik – kmet lastnik kmetije lahko povsem samostojno upravlja s kmetijo, kar mu omogoča hitro napredujoč tehnološki razvoj;
- usmeritev kmetij v dopolnilne kmetijske dejavnosti, kot dodatek osnovnih kmetijskih dejavnosti;
- ekonomska osamosvojitve kmečkih žensk in njihov izstop iz anonimnosti ter njihovo udejstvovanje in povezovanje v nevladnih organizacijah, kot so npr. Zveza kmetic in društva kmečkih žena.

Za tradicionalno usmerjene kmetije je značilno, da imajo člani kmečke družine skupne vrednote, skupni proračun in skupno načrtovanje. To kaže na močno povezavo med družino in kmetijo. Na takih kmetijah gre običajno za trigeneracijska gospodinjstva, kjer posamezni član kmetije v ospredje vedno postavlja kmetijo in družino ter pri tem zanemari lastne želje z namenom ohranitve tesne povezanosti s kmetijo. Na ekonomski ravni se tradicionalizem kmečkih družin kaže skozi lokalno usmerjenost prodaje in neuporabo sodobnih praks v kmetovanju. Usmerjenost k pridobivanju dohodkovnih virov zunaj

kmetijske dejavnosti ter ločitev družine od kmetije vodita k modernizaciji kmečke družine. Modernejša kmečka gospodarstva so običajno dvogeneracijska, njihov življenjski stil pa se je močno približal mestnemu (Kneževič Hočevar in Černič Istenič, 2010).

2.2 OVIRE IN SPODBUDE PRI PRENOSU KMETIJE

Spodbude namenjene zgodnjemu upokojevanju naj bi pospešile ne samo upokojevanje starejše generacije, temveč tudi medgeneracijski prenos kmetij s ciljem oblikovanja večjih kmetij z mladimi gospodarji/gospodaricami. Mlajši gospodarji/gospodarice so namreč uspešnejši in bolj dovtetnejši za inovacije (Kavčič, 2002).

Na odločitev za nasledstvo na kmetiji vpliva mnogo dejavnikov. Dejavniki, ki ovirajo prevzem so spreminjajoča se kmetijska politika, negotove tržne razmere, premajhna finančna podpora ob prevzemu, velika odvisnost kmetijske pridelave od vremenskih razmer, vse večje okoljske in izobrazbene zahteve za opravljanje kmetijske dejavnosti, zagotavljanje zagonskega kapitala za zemljišča in mehanizacijo in majhen ugled kmeta v družbi. Medtem ko so dejavniki, ki spodbujajo prevzem, možnost samozaposlitve, nezmožnost zaposlitve zunaj kmetijskega sektorja, tradicionalna navezanost na kmetijo in družino, rešen stanovanjski problem z bivanjem na kmetiji in zavedanje prebivalcev, da jim lokacija njihovega kmečka gospodarstva ne omejuje dostopa do socialnih, poklicnih in prostočasnih dejavnosti (Dumas in sod., 1995).

Slovenska zakonodaja z izrazom »zaščiten kmetija« na eni strani preprečuje drobljenje kmetijski posesti ter s tem vpliva na manjše število prenosov. Predvideni naslednik/naslednica si namreč ne more privoščiti izplačila nujnih dednih deležev sorojencem ob dejstvu, da gre največkrat za po površini majhne kmetije, katerih posodobitev terja znatna finančna sredstva. V Franciji, Danski in v Belgiji prakticirajo prakso enakih deležev in ohranjanja posesti kot enote, torej mora biti naslednik/naslednica iz vrst dedičev sposoben odkupiti kmetijo od drugih enakovrednih dedičev. Za Veliko Britanijo, Irsko, Nizozemsko in Nemčijo še vedno velja načelo neenakih deležev in ohranjanje enotnosti posesti. V navedenih državah to očitno ni tako velik problem, saj sta tako velikost kmetij kot njihova tehnološka opremljenost neprimerno večji. Hennon in Hildenbrand (2005) menita, da se uspešna strategija kaže v primerih, ko družinska kmetija skuša ohraniti tradicijo in modernost v ravnovesju, kar je svojevrstno protislovje, saj se modernizirajo, da bi ostali tradicionalni.

2.3 STANJE V SLOVENIJI

Strokovnjaki s področja kmetijstva so v zadnjih petindvajsetih letih spisali dve strategiji razvoja kmetijske politike (1992, 2009) in oblikovali tri Programe razvoja podeželja (2004, 2008, 2014), v katerih med drugim posebej opozarjajo na zaskrbljujoče demografske

trende v Sloveniji, ki niso neugodni zgolj zaradi »bremenitve« državnih javnih sredstev, ampak tudi z vidika trajnostnega razvoja podeželja in kmetovanja (Cunder in sod., 2015).

Sodobno kmetovanje v Sloveniji je družinsko organizirano in kot tako odvisno od vsebin, ki se nanašajo na gibanje prebivalstva. Brez tovrstnega poznavanja trendov ter predvidevanja ni možno načrtovanje razvoja. PRP iz leta 2008 je opozarjal, da se bo na ravni države zaradi trenda rodnosti pod enostavno obnovo prebivalstva in staranja velike povojne generacije število otrok ter delovno sposobnega prebivalstva začelo zmanjševati (Knežević Hočevar in Černič Istenič, 2010).

Po navedbah Barbič-eva (2005) naj bi šlo v Sloveniji bolj za samoobnavljanje kot pa obnavljanje kmečkega sloja, saj se kmetje v glavnem poročajo z osebami iz družbenega sloja, ki mu sami pripadajo oziroma se z vidika generacij usmerjajo iz kmečkega poklica v druge poklice, medtem ko ne velja nasprotna usmeritev, tj. iz nekmečkih poklicev v kmečki poklic.

Barbič-eva (2005) navaja, da gre v primeru sedanjih naslednikov/naslednic na slovenskih kmetijah za kmetovanje ob drugem poklicu ter da je:

- opazen izrazito poklicno gibljiv trend navzgor, kar pomeni gibanje iz slojev nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev njihovih staršev v sloje kvalificiranih in visokokvalificiranih delavcev in uslužbencev. Ni nujno, da gre za poklice z večjim ugledom, kot ga ima poklic kmeta.
- izrazito poročanje mladih na kmetijo, ki so odraščali na kmetiji, ali pa so živeli na podeželju.
- dejstvo, da mladi, ki ostajajo v kmetijstvu, to počno vse manj iz čustev ali navezanosti v primerjavi z ekonomskimi značilnostmi kmetije (velikost, opremljenost), na odločitev vpliva možnost formiranja družine, kateri želijo omogočiti kakovostno življenjsko okolje (infrastrukturalna omrežja).
- samoobnavljanje kmečkega sloja v Sloveniji odvisno od dejavnikov, ki mlade silijo, da zapustijo kmetijo in vas, kot tudi od dejavnikov, ki jih v kmetijstvu in na podeželju zadržujejo.
- manjša verjetnost po zmanjševanju kmečkega sloja v Sloveniji. Na kmetijah naj bi postopoma ostajalo vse več šolanih članov kmečkih družin, ki bodo kombinirali dohodek iz kmetijstva z dohodkom iz drugih gospodarskih dejavnosti.

Medgeneracijski prenos ima izreden vpliv na razvojno usmerjenost družinskega kmetovanja. Hkrati s predajo kmetije naslednikom poteka njen prevzem oziroma upokojevanje starejše generacije poteka hkrati z dedovanjem mlajše generacije. Na potek upokojevanja v kmečkih družinah imajo velik vpliv odnosi med generacijami, ki se po prevzemu kmetije mnogokrat spremenijo. Snovalci kmetijske politike so na spremembe demografskih trendov odreagirali z vpeljavo spodbujevalnih ukrepov zgodnjega upokojevanja kmetov (Knežević Hočevar in Černič Istenič, 2010).

2.4 VLOGA IN POMEN ŽENSKÉ NA KMEČKEM GOSPODARSTVU

Uspešnost gospodarjenja posamezne kmetije je odvisna od vključenosti pripadnic ženskega spola v delo na kmetiji ter v procese odločanja znotraj kmetijskega gospodarstva. Ženske se za življenje in delo na kmetiji odločajo iz naslednjih razlogov (Kneževič Hočevar in Černič Istenič, 2010):

- večja možnost usklajevanja dela in družine v kmetijstvu,
- ne stresna narava dela ima za posledico boljšo kakovost življenja,
- možnost razporeditve počitka in delovnega časa,
- zdravo življenjsko okolje,
- delo z družinskimi člani.

Ovire, ki vplivajo na odločitev žensk za bivanje na kmečkem gospodarstvu so podobne kot pri moških. Mednje uvrščamo (Kneževič Hočevar in Černič Istenič, 2010):

- patriarhalni proces nasledstva,
- bojazen pred finančno nestabilnostjo ter z njo povezana varnost družinskih članov,
- kmetovanje je delovno intenziven poklic,
- slabi delovni pogoji (vremenska pogojenost),
- stalna potreba po izobraževanju ter sledenje sodobnim trendom kmetovanja,
- globalne tržne spremembe imajo velik vpliv na ločitev kmetije od družine,
- premajhna moč odločanja,
- družinske obveznosti, ki znotraj kmetijskega gospodarstva niso enakomerno porazdeljene.

Študije, ki se navezujejo na področje spolov na podeželju, so pokazale, da je eden od glavnih razlogov za togost v statusu spolov in vlog na družinskih kmetijah povezana z lastništvom zemljišč (Černič Istenič, 2015). Tradicionalni vzorci se kažejo pri delitvi dela in odločanju na kmetiji in v gospodinjstvu.

Destovnik-ova (2002) prav tako zaznava problem v spolni delitvi dela, ki ženske praviloma umešča na področje materinstva, nege, hišnih opravil in gospodinjstva. Delu žensk, ki ob skrbi za dom in družino opravljajo tudi preostala dela na kmetijskem gospodarstvu, pripisuje velik pomen. Poudarek je predvsem na njihovem hkratnem opravljanju mnogoterih del, kar slikovito opiše z ugotovitvijo, da so moška dela opravljali na kmetiji vsi, ženska dela pa praviloma samo ženske.

Tradicionalna delitev dela na kmetijah je tako eden izmed glavnih krivcev za odhode žensk in mlajše generacije iz kmetijstva (Dobracev, 2008).

V nadaljevanju navajam razloge, zaradi katerih se ženske ne odločajo za življenje na kmetiji (Zaviršek, 2000):

- ženske ob delu na kmetiji preveva občutek manjvrednosti, saj glavnino dela opravijo v gospodinjstvu, skrbi za otroke in ostarele člane kmetije, za kar pa ne

prejemajo plačila. Mož je namreč tisti, ki z delom na kmetiji prinaša dohodek kmetijskemu gospodarstvu;

- prisotnost bojazni, da jim njihov položaj v družini ne bo dovoljeval izobraževanja, soodločanja in upravljanja;
- vse prevečkrat se v javnosti uporablja negativna konotacija besede »kmetica«, ki kmečko žensko stereotipno označuje kot nazadnjaško, neizobraženo, nemoderno in neurejeno;
- kljub delu na kmetiji nimajo v lasti premoženja, zato jih je strah ekonomske odvisnosti in podrejenega položaja.

Barbič-eva (2005) trdi, da je vloga ženske v okviru kmečke družine in kmetije kot družinskega podjetja vse bolj vidna in prepoznavna. Ugotavlja, da prihaja do sprememb v družinskem kmetovanju v smislu:

- gibanja v smeri lastnik–kmet, tehnološki razvoj omogoča, da lahko kmetijo poklicno obdeluje en sam človek, navadno lastnik;
- usmeritve k dodajanju vrednosti primarni kmetijski proizvodnji skozi dopolnilne dejavnosti na kmetiji;
- izstopa kmečkih žensk iz anonimnosti z ekonomsko osamosvojitvijo ter s povezovanjem v nevladne organizacije.

Opaziti je, da je globalizacija gospodarstva v preteklih letih vplivala tudi na demokratizacijo kmečkih gospodinjstev, kar je vodilo v ekonomsko in socialno osamosvajanje. Številne študije spolov (Brandth, 2002; Morell in Brandth, 2007) dokazujejo, da so na perspektivnih in razvojno naravnanih kmetijah ženske ne le izvajalke in pomočnice pri delu, temveč lastnice, upravljavke in investitorke.

2.5 PREDAJA KMETIJE NASLEDNIKOM

Nasledstvo na kmetiji je poleg primerne znanja in veščin temeljni pogoj za obstoj in razvoj kmetije. Nasledstvo je na družinskih kmetijah petkrat pogostejše kot pri drugih poklicih in kot tako najboljši primer medgeneracijskega prenosa fizičnega in človeškega kapitala (Laband in Lentz, 1983).

Kot navaja Kerbler (2010) se bo mogoče izogniti zastarelim tradicionalnim vzorcem razmišljanja, ki so eden izmed vzrokov zmanjšanja verjetnosti nasledstva na kmetiji, le s sistemskim načrtovanjem le tega. Dolgoročno načrtovanje poveča zaupanje med družinskimi člani, kar spodbudi pozitivno naravnano in s čimer se poveča verjetnost uspešnega prenosa kmetijskega gospodarstva. Proces je potrebno začeti že zelo zgodaj v otroštvu, s postopnim učenjem veščin kmetovanja in upoštevanjem mnenja bodočega naslednika/naslednice pri sprejemanju odločitev na kmetiji. Proces nasledstva poteka dalj časa, postopoma in nepretrgoma. Osnovni gradnik uspešnega nasledstvenega procesa je

učinkovita, odkrita medsebojna komunikacija, katere edini cilj je uspešen razvoj kmetije po zamenjavi generacij.

Odnosi med generacijami in spoloma so temeljni elementi tako kmečke družine, kot tudi družin, od katerekoli poklicnih skupin. Za medgeneracijske odnose je pomemben prenos premoženja iz starejših na mlajše generacije. Gre za pomemben korak v življenju vsake družinske kmetije. Upokojitev v kmečkih družinah je navadno bolj stresna kot v nekmetijskih družinah. Kmetije, kjer se z upokojitvijo odlaša, so izpostavljene večjemu tveganju v smislu počasnejšega razvoja oziroma postopni opustitvi kmetijske pridelave (Anderson in Rosenblatt, 1985).

Čas predaje, izbira in priprava naslednika/naslednice, razvojna strategija kmetije, spremembe odnosov v družini, velika mera pričakovanj ter dokončna predaja kmetije so samo nekateri izmed ključnih elementov medgeneracijskega prenosa kmetij. Zagotavljanje naslednikov kmetij, ki bi omogočili obstoj in razvoj družinskega kmetovanja v Sloveniji, predstavlja velik problem. Kerbler (2009) je vidik nasledstva preučil v študiji o dejavnikih nasledstva na slovenskih hribovskih kmetijah. Poglavitni cilj njegovega raziskovanja je bil v oblikovanju modela verjetnosti nasledstva na hribovskih kmetijah v Sloveniji, s katerim bi se dalo napovedati, s katerimi dejavniki in v kakšnem obsegu vpliva socialno-geografska struktura hribovskih kmetij na stanja in odločitve glede nasleditve ter časovno opredeliti predajo kmetij naslednikom in načrtovanje nasledstva na kmetijah.

Pri nasledstvu gre za večstopenjski proces. V želji po njegovi razlagi so raziskovalci oblikovali več modelov. Največkrat je v uporabi kronološki model prenosa upravljalkega znanja in lastnine na moškega naslednika. Ta model predpostavlja štiri stopnje prenosa, in sicer: inkubacijo (naslednik/naslednica je vpeljan v način dela; obdobje od otroštva do prevzema); izbor naslednika/naslednice (merila za izbor naslednika); skupno upravljanje kmetije in odhod prenosnika (Hugron, 1992).

Kerbler (2009, 2010) navaja naslednje dejavnike vpliva na nasledstvo:

- velikost kmetije – večja kot je kmetija, večja je verjetnost nasledstva;
- večje kot je število otrok (moškega spola) v družini, večja je verjetnost zagotovitve naslednika. Praviloma kmetije prevzemajo sinovi, prenos kmetije na hčer je po navadi posledica odsotnosti moških potomcev;
- ženske naslednice kmetije so v manjšini;
- večja oddaljenost kmetije od urbanih središč ter slabe prometne povezave imata izrazito negativen vpliv na nasledstvo;
- verjetnost nasledstva je večja na tistih kmetijah, kjer živi več generacij, saj pride do izraza vpliv tradicije;
- naslednice so velikokrat zgolj alternativna izbira (ženska prevzame skrb za kmetijo zgolj ob odsotnosti potomca moškega spola);
- višja kot je izobrazba predvidenega naslednika, manjša je verjetnost za prevzem kmetije, saj je moč zaslužiti več v nekmetijskih dejavnostih;

- delovne izkušnje iz obdobja odraščanja ter formalno pridobljena kmetijska izobrazba bodočega naslednika imata izrazito pozitiven vpliv na prevzem kmetije;
- verjetnost nasleditve se povečuje na tistih kmetijah, kjer prevladujejo dohodki iz kmetijske dejavnosti in na kmetijah, kjer imajo registrirano katero izmed dopolnilnih dejavnosti;
- pozitiven učinek subvencij, saj spodbujajo razvoj kmetije v smislu tehnološke posodobitve ter urejenih medsebojnih odnosov, ki se kažejo v skrbi mlajše generacije za starejšo.

Zagotovljena predaja kmetije ni edini pogoj za nadaljevanje družinskih kmetije. Raziskave kažejo, da ob razvezi zakonske zveze ali smrti katerega izmed partnerjev nastopijo pomisleki o smiselnosti nadaljevanja kmetovanja (Barbič, 1993, 2005; Laoire, 2001; Brandth, 2002; Zucca, 2012).

2.6 KMETIJSKO GOSPODARSTVO

Kmetijsko gospodarstvo je organizacijsko in poslovno zaokrožena gospodarska celota, na kateri se opravlja kmetijska dejavnost in ima enotno vodstvo (Pravilnik o registru kmetijskih gospodarstev ..., 2005). V preglednici 1 so statistični podatki, ki so bili zbrani v letu 2013.

Preglednica 1: Pregled parametrov kmetijskega gospodarstva za leto 2013 (SURs, 2016)

Parameter	Podatek
Število kmetijskih gospodarstev	72377
Velikost kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) na kmetijsko gospodarstvo	6,6 ha
Glave velike živine (GVŽ) na kmetijsko gospodarstvo	6,9
Polnovredne delovne moči na kmetijsko gospodarstvo	1,1
Ekonomska velikost na kmetijsko gospodarstvo (standardni prihodek)	13900 Euro
Povprečna starost gospodarja/gospodaric upravitelja kmetijskega gospodarstva	56 let

2.7 KMETIJSKA DEJAVNOST

Kmetijska dejavnost je gospodarska panoga, ki se ukvarja s pridelavo kmetijskih rastlin oz. živinorejo oz. s storitvami za pridelavo kmetijskih rastlin oz. živinorejo (Zakon o kmetijstvu, 2008).

2.8 NOSILCI KMETIJSKEGA GOSPODARSTVA

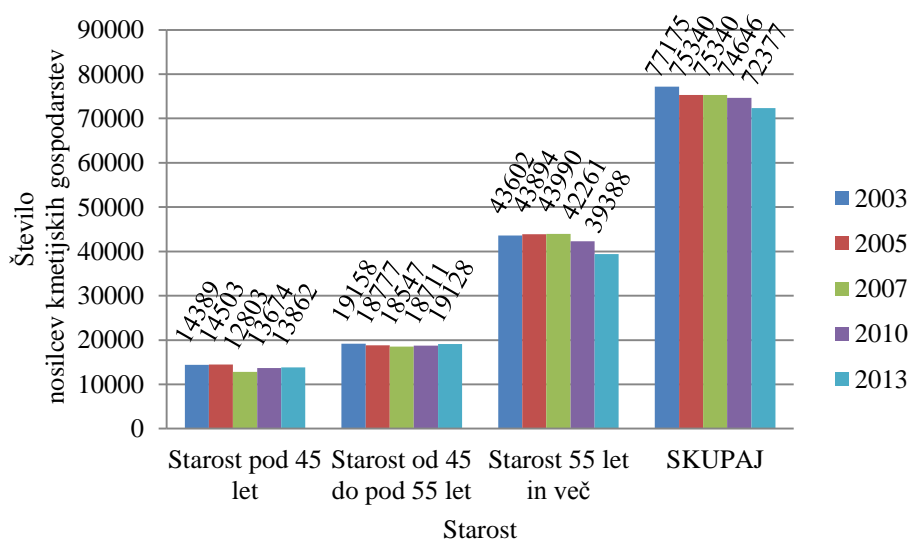
Kmetijsko gospodarstvo ima enega nosilca/nosilko kmetijskega gospodarstva. Nosilec/nosilka kmetijskega gospodarstva je lahko (Pravilnik o registru kmetijskih gospodarstev ..., 2005):

- fizična oseba, ki ni samostojni podjetnik (sp.),
- sp., registriran za kmetijsko dejavnost,
- pravna oseba, registrirana za kmetijsko dejavnost,
- društvo, ki opravlja kmetijsko dejavnost,
- izobraževalna ustanova, ki opravlja tudi kmetijsko dejavnost,
- agrarna ali pašna skupnost.

Kmetijsko gospodarstvo, katerega nosilec/nosilka je fizična oseba, imenujemo kmetija (Pravilnik o registru kmetijskih gospodarstev ..., 2005).

2.8.1 Nosilci kmetijskih gospodarstev v Sloveniji

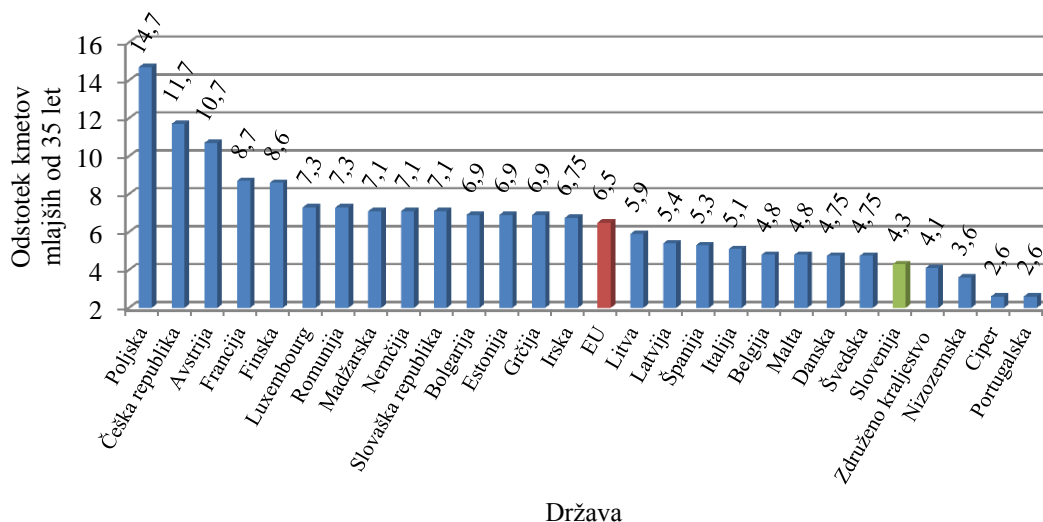
Iz slike 1 je razvidno, da se starost nosilcev/nosilk kmetijskega gospodarstva zmanjšuje. Odločilen premik se je začel v obdobju po 2007, ko se je začelo povečevanje nosilcev/nosilk, starih pod 45 let in je še vedno v porastu. V skupini med 45 let in 55 let podatki prikazujejo enako razmerje, medtem, ko je v starosti skupini nad 45 let razvidno, da se je starost nosilcev kmetijskega gospodarstva v zadnjem obdobju pomembno zmanjšala. Zaskrbljujoče pa je, da se vsa opazovana leta zmanjšuje število kmetijskih gospodarstev.

Slika 1: Starost nosilcev kmetijskih gospodarstev na kmetijah v Sloveniji v obdobju 2003-2013 (SURS, 2016)

2.8.2 Nosilci kmetijskih gospodarstev v Evropski uniji

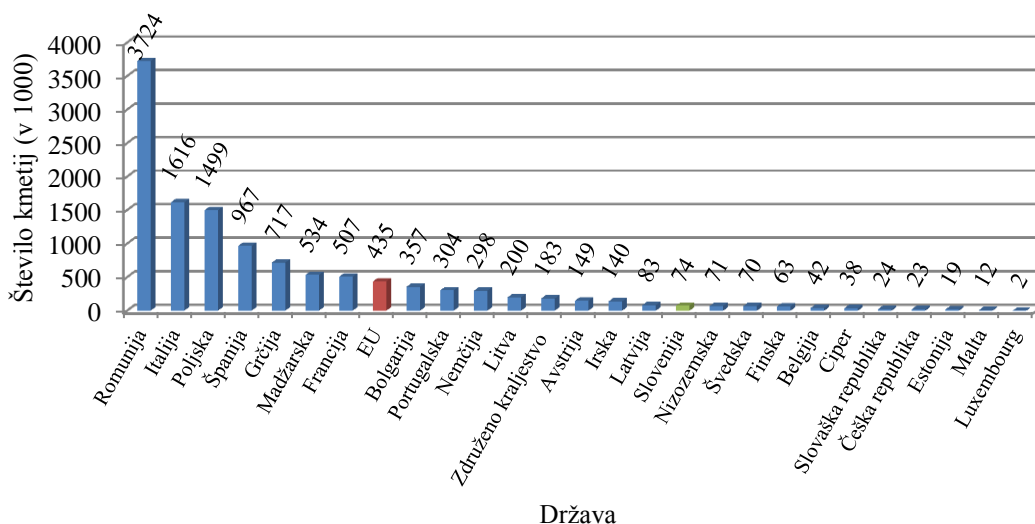
Evropski svet mladih kmetov (fr. conseil Européen des jeunes agriculteurs, CEJA) je združenje evropskih mladih kmetov in predstavlja 2 milijona mladih kmetov v Evropski uniji (EU). Po njihovih podatkih je v EU 6,5 % kmetov mlajših od 35 let, v Sloveniji 4,3 %. Največji odstotek imajo na Poljskem, kjer je kar 14,7 % kmetov mlajših od 35 let (slika 2).

Slika 2: Odstotek kmetov mlajših od 35 let v posameznih državah (CEJA, 2016)

2.8.3 Število kmetij v Evropski uniji

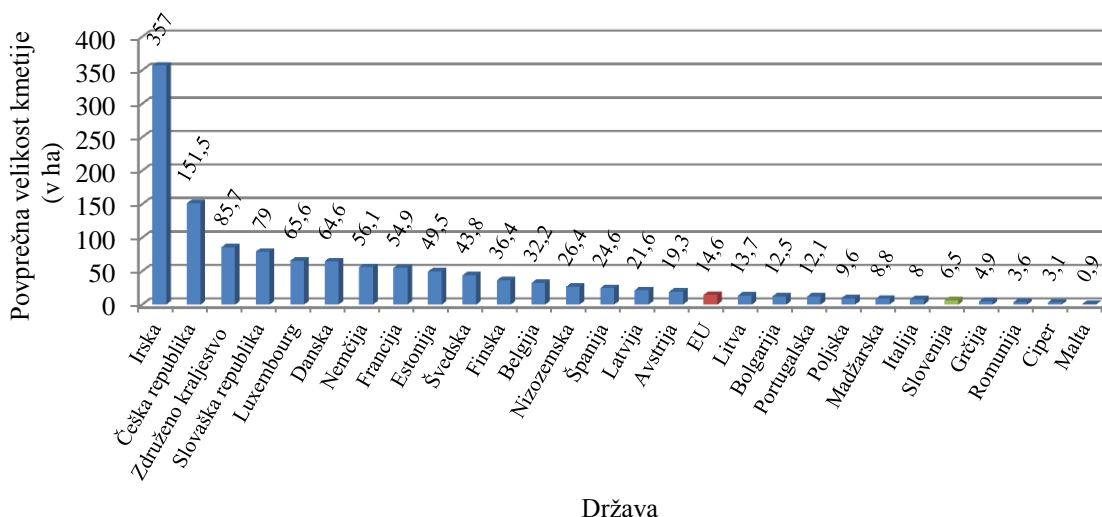
Število kmetij je po državah EU zelo različno (slika 3). V RS je okoli 74 000 kmetij, medtem, ko jih je v Estoniji, ki je po velikosti primerljiva s Slovenijo, okoli 19 000, v Romuniji pa 3 724 000 kmetij. V povprečju je v državah EU 435 000 kmetov na državo.

Slika 3: Število kmetij (v 1000) v posameznih državah (CEJA, 2016)

2.8.4 Povprečna velikost kmetije v Evropski uniji

Velikost kmetij je tudi zelo različna po državah EU (slika 4), povprečje je 14,6 ha na kmetijo. V RS je ta okoli 6,5 ha, medtem ko imajo največje kmetije na Irskem, in sicer 357 ha na kmetijo.

Slika 4: Povprečna velikost kmetije (ha) v posameznih državah (CEJA, 2016)

2.9 UKREPI ZA POMLAJEVANJE NOSILCEV/NOSILK KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI V OBDOBJU 2004-2015

V obdobju 2004-2015 so ukrepe za pomlajevanje nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji zajemali trije PRP, in sicer PRP 2004-2006, 2007-2013 in 2014-2020.

V PRP 2004-2006 se je izvajal ukrep Zgodnje upokojevanje, v PRP 2007-2013 sta se izvajala ukrepa Zgodnje upokojevanje kmetov in Pomoč mladim prevzemnikom kmetij, trenutno pa se v PRP 2014-2020 izvaja ukrep Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete.

2.9.1 Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006 (2004)

2.9.1.1 Ukrep za zgodnje upokojevanje kmetov

Namen

Ukrep Zgodnje upokojevanje je bil namenjen izboljšanju starostne strukture nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev z zagotavljanjem dohodka starejšim kmetom, ki se odločijo, da bodo kmetijo predali mlajšim prevzemnikom.

Opis

Renta, ki se je izplačevala mesečno, je bila sestavljena iz fiksnega dela (4 212 Euro) na kmetijsko gospodarstvo in variabilnega dela, ki je bil odvisen od velikosti prenesenih površin (358 Euro/ha, do vključno 24 ha). Obdobje prejemanja rente je bilo 10 let.

Pogoji

Prenosnik kmetijskega gospodarstva je moral izpolnjevati naslednje pogoje:

- moral je živeti v Sloveniji,
- moral je imeti v lasti vsaj 3 ha primerljivih kmetijskih zemljišč,
- moral je kmetovati vsaj zadnjih 10 let,
- moral je biti vsaj zadnjih 5 let pokojninsko in invalidsko zavarovan kot kmet,
- moral je nepreklicno prenehati s komercialno kmetijsko dejavnostjo,
- moral je s prevzemnikom skleniti pogodbo o lastninskem prenosu in predaji kmetijskega gospodarstva,
- ni smel biti mlajši od 55 let in starejši od 61 let za ženske ali 63 let za moške,
- še ni smel biti upokojen po nacionalni shemi upokojevanja.

Prevzemnik/prevzemnica kmetijskega gospodarstva je moral izpolnjevati naslednje pogoje:

- biti star 18 let ali največ 50 let na dan prenosa,
- naslediti je moral celotno kmetijsko gospodarstvo ter postati nosilec/nosilka in lastnik/lastnica kmetijskega gospodarstva,
- obveza, da bo na prenesenih zemljiščih kmetoval vsaj 10 let,

- na dan prenosa je moral biti ustrezno usposobljen za kmetovanje (vsaj 5 let izkušenj s kmetovanjem ali imeti dokončano najmanj 3-letno srednjo šolo s področja kmetijstva ali druge ustrezne smeri ali vsaj 3 leta izkušenj s kmetovanjem in opravljeno dodatno izobraževanje iz kmetijstva ali dopolnilnih dejavnosti v trajanju najmanj 50 ur.

Vloga

Prenosnik je moral v vlogi predložiti načrt gospodarjenja za preneseno kmetijsko gospodarstvo.

Obveznosti

Prenosnik se je obvezal, da bo v roku 5 let od prevzema izboljšal ekonomsko sposobnost prenesenega kmetijskega gospodarstva v skladu z načrtom.

Pričakovanja

Pričakovano število vlagateljev za leto 2004 je bilo 200, za 2005 235 in za leto 2006 345. Pričakovana prenesena površina za leto je bila 2004 je 2400 ha, za 2005 je 2600 ha in za leto 2006 4200 ha.

2.9.2 Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2007-2013 (2007)

Glavni cilji ukrepov Zgodnje upokojevanje kmetov in Pomoč mladim prevzemnikom kmetij je bil pospešiti strukturne spremembe na kmetijskih gospodarstvih, izboljšati starostno strukturo nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev in povečati razvojno sposobnost prenesenih kmetij in s tem povečati produktivnost dela v kmetijstvu. Ukrep Zgodnje upokojevanje kmetov je bil namenjen oskrbi prenosnikov z rento, medtem ko je bil Ukrep Pomoč mladim prevzemnikom kmetij namenjen kritju stroškov in strukturni prilagoditvi gospodarstva po prevzemu.

2.9.2.1 Ukrep Zgodnje upokojevanje kmetov

Namen

Pospešiti strukturne spremembe na kmetijskih gospodarstvih, izboljšati starostno strukturo nosilcev kmetij in povečati razvojno sposobnost prenesenih kmetij ter s tem prispevati k povečanju produktivnosti dela v kmetijstvu.

Opis

Dodelitev letne rente kmetom, ki so prenehali opravljati kmetijsko dejavnost.

Pogoji

Prenosnik ne sme biti mlajši od 57 let in še ne sme biti upokojen. Renta se izplačuje največ 10 let in največ do dopolnjene starosti 70 let za prenosnika. Ko se prenosnik upokoji, se renta zmanjša za znesek pokojnine.

Prenosnik mora:

- nepreklicno prenehati z opravljanjem pridobitne kmetijske dejavnost,
- kmetovati na kmetijskem gospodarstvu, ki je predmet prenosa, vsaj zadnjih 10 let in mora biti pokojninsko in invalidsko zavarovan iz naslova kmetijstva vsaj zadnjih 7 let.

Prevzemnik mora:

- naslediti prenosnika s prevzemom kmetijskega gospodarstva in mora biti starejši od 18 let in imeti vsaj 5 let izkušenj s kmetovanjem oziroma 3 leta v primeru, da ima dokončano vsaj poklicno šolo s področja kmetovanja ali s kmetovanjem povezano dejavnostjo.

Ciljna skupina

Ciljna skupina so kmetje, ki opravljajo kmetijsko in gozdarsko dejavnost, starejši od 57 let in še niso upokojeni.

Finančne določbe

Finančna pomoč se zagotavlja v obliki letne rente, ki se izplačuje mesečno. Sestavljena je iz fiksnega dela, ki znaša 5000 Euro na kmetijo na leto in iz variabilnega dela, ki je odvisen od velikosti prenesene kmetije. Variabilni del rente se izračuna na podlagi podatkov o ugotovljeni površini in rabi grafične enote rabe zemljišča kmetijskega gospodarstva (GERK) iz zadnje oddane zbirne vloge. Za vsak ha prenesenih primerljivih kmetijskih zemljišč se izplača znesek v višini 300 Euro/ha letno, vendar največ za vključno 20 ha primerljivih kmetijskih zemljišč. Če je prenesena kmetija večja, se morajo prenesti vsa zemljišča, vendar se renta ne poveča. Celoten znesek prejete rente v vsem obdobju ne sme presegati 110 000 Euro na prenosnika. Renta se usklajuje v skladu s predpisi o usklajevanju transferjev posameznikov in gospodinjstev v RS.

2.9.2.2 Ukrep Pomoč mladim prevzemnikom kmetij

Namen

Mladi kmetje so praviloma bolj izobraženi in podjetni od starejših, zaradi česar lahko povečajo produktivnost kmetij in njihovo konkurenčnost na trgu. Velikokrat pa se ne odločajo za prevzem kmetij, ker se srečujejo s finančnim problemom izplačila preostalih dedičev in nadgraditve kmetije po prevzemu. Ukrep Pomoč mladim prevzemnikom kmetij je bil namenjen lastniškemu prevzemu kmetije mlajše generacije.

Opis

Šlo je za nepovratna sredstva, izplačana kot enkratna finančna pomoč, in sicer največ 70 000 Euro. Višina sredstev se določa glede na število doseženih točk pri ocenitvi prispelih vlog.

Pogoji

Ukrep je veljal za prvi lastniški prevzem, kar je pomenilo:

- da je bil izpeljan lastniški prevzem celotne kmetije, kar se je dokazovalo z vpisom v zemljiško knjigo (zadostoval je zahtevek za vpis) oz. pogodbo o prenosu živali ali
- da je bil izpeljan prevzem kmetije, ki je bila večja kot kmetija, ki jo je imel v lasti mladi kmet in za to še ni koristil sredstev.

Mladi kmet je prevzel celotno kmetijo skupaj z zakoncem, s katerim je živel v zakonski ali izvenzakonski skupnosti. Poleg tega je bilo lahko iz prevzema izključenih 0,5 ha primerljivih kmetijskih površin, če je kmetija tudi brez njih dosegala pogoj za minimalen obseg primerljivih kmetijskih površin ter objekti in sredstva, namenjena za opravljanje dodatne ali dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

Lastniški prevzem kmetije je moral biti izveden v roku največ 18 mesecev pred izdajo odločbe.

Ukrep je veljal za vsaj 3 ha primerljivih kmetijskih zemljišč. V primeru čebelarstva ali vzreje živali pa je ukrep veljal za:

- 40 čebeljih družin ali
- v stalni reji 1000 pitancev perutnine oz. 200 puranov v turnusu oz. 400 nesnic ali
- 50 plemenskih samic oz. 200 pitancev v turnusu v primeru reje kuncev ali
- 6 ekvivalentov GVŽ istovrstnih živali za vzrejo drugih živali.

Mladi kmet je moral imeti na prevzeti kmetiji stalno ali začasno prebivališče, slednja pa je morala biti na področju Slovenije.

Prevzemnik je moral biti ustrezno izobražen in usposobljen. Imeti je moral najmanj dokončano osnovno šolo, najmanj 5 let izkušenj z delom na kmetiji in nacionalno poklicno kvalifikacijo s področja kmetovanja ali s kmetovanjem povezanimi dejavnostmi ali dokončano najmanj poklicno šolo s področja kmetovanja ali s kmetovanjem povezanimi dejavnostmi in najmanj 3 leta izkušenj z delom na kmetiji.

Mladi kmet je moral biti star od 18 let do vključno 40 let.

Vloga

Vloga je morala vsebovati poslovni načrt o razvoju kmetije (izhodiščno stanje, razvojne cilje, načrt izobraževanja, načrt naložb).

Vloga je morala vsebovati podatek o bruto prihodku na enoto vložnega dela za kmetijsko, gozdarsko ali dopolnilno dejavnost na prevzeti kmetiji, kar je dokazovalo njeno gospodarsko vitalnost. Prihodek je bil ustrezen, če je bil večji od 1 bruto minimalne plače na zaposlenega v letu pred objavo razpisa.

Obveznosti

Zahteve z vidika izobrazbe in usposobljenosti je moral prevzemnik izpolnjevati najkasneje v roku 36 mesecev od izdane odločbe.

Po prejemu sredstev je moral prevzemnik:

- uvesti spremljanje rezultatov gospodarjenja na kmetiji (najkasneje po 1 letu)
- poročati o izvedenih razvojnih ciljih (vsaj še 5 let),
- ostati lastnik kmetije in zagotavljati obseg zemljišč, ki je bil navede ob oddaji vloge (najmanj 5 let).

Kontrola se je izvedla najkasneje 5 let po izdaji odločbe. V primeru, da prevzemnik ni izpolnil ciljev, ki so navedeni v poslovnem načrtu o razvoju kmetije, je moral vrniti prejeta sredstva.

2.9.3 Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2014-2020 (2014)

PRP 2014–2020 (PRP 2014–2020) je skupni programski dokument posamezne države članice in Evropske komisije, ki predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Program odraža nacionalne prednostne naloge, ki jih država članica opredeli na podlagi analize stanja kmetijstva, živilstva in gozdarstva.

Evropska komisija je dne 13. 2. 2015 uradno potrdila PRP 2014–2020 tudi za Slovenijo. Slovenija je bila tako v skupini prvih držav članic, ki so lahko začele izvajati ukrepe novega programskega obdobja. Finančno ta potrditev za razvoj slovenskega kmetijstva in podeželja pomeni dobrih 1,1 milijarde evrov, od tega bo Slovenija prejela 838 milijonov evrov iz proračuna EU.

PRP 2014-2020 se osredotoča na tri glavna področja, s katerimi bo Slovenija zagotavljala izboljšanje biodiverzitete, stanje voda in tal, konkurenčnost kmetijskega sektorja in socialno vključenost ter lokalni razvoj podeželskih območij, s čimer v največji meri odraža nacionalne prednostne naloge, ki jih je Slovenija opredelila na podlagi analize danosti in stanja kmetijstva, živilstva in gozdarstva, pa tudi vpetosti teh gospodarskih panog v dogajanje na podeželju in celotnem prostoru.

Za potrebe obravnavanega področja našega diplomskega dela bo naša pozornost orientirana predvsem na Ukrep M6: Razvoj kmetij in podjetij. Za izvajanje omenjenega ukrepa je namenjenih 125 343 333 Euro sredstev.

Sestavljen je iz dveh podukrepov:

- podukrep M6.1 – Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete,
- podukrep M6.4 – Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti.

2.9.3.1 Podukrep Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete

Za omenjeni podukrep iz Uredbe o izvajanju podukrepa pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete iz PRP RS za obdobje 2014–2020 je namenjenih 60 650 000 Euro. Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja ima zagotovljena sredstva v višini 48 520 000 Euro, sofinancerski delež v višini 12 130 000 Euro pa se bo črpal iz proračuna RS.

Namen

Ukrep Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete je namenjen izboljšanju starostne strukture nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev, izboljšanje konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev, ustvarjanje novih delovnih mest in s tem povečanju zaposljivosti v kmetijskem sektorju.

Opis

Podpora je namenjena mladim kmetom za lažjo vzpostavitev kmetije in kmetijske dejavnosti. Gre za nepovratna sredstva, ki se izplačajo v dveh obrokih, pri tem je prvi obrok 70 % dodeljenih sredstev in drugi obrok 30 % dodeljenih sredstev. Pri tem je izplačilo drugega obroka pogojeno s pravilnim izvajanjem poslovnega načrta.

Pogoji

Ukrep velja za vzpostavitev kmetije, kar pomeni za:

- lastniški prevzem kmetije (vpis nosilca v zemljiško knjigo),
- vpis nosilca v register kmetijskih gospodarstev (RKG) in
- izpolnitev mejnika iz poslovnega načrta, ki je vezan na obvezno vzpostavitev knjigovodenja za primarno kmetijsko pridelavo.

Mladi kmet lahko z vzpostavitvijo kmetije začne 18 mesecev pred oddajo vloge na javni razpis. Pri tem ob oddaji vloge vzpostavitev še ne sme biti končana.

Mladi kmet mora biti:

- ustrezno izobražen in usposobljen,
- star od 18 let do vključno 40 let,
- fizična oseba in edini nosilec kmetijskega gospodarstva na kmetiji.

3 MATERIAL IN METODE DE LA

V diplomskem delu smo ocenili izvedene ukrepe programov razvoja podeželja (PRP 2004-2006, PRP 2007-2013, PRP 2014-2020). Slednje smo dosegli s pomočjo analize podatkov o številu kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, o kmetijskih zemljiščih v uporabi v Sloveniji, o številu nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, o starostni strukturi nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, o izobrazbi nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, o faktorskemu dohodku (kmetijskih gospodarstev in na zaposlenega v kmetijski dejavnosti) v Sloveniji in o ekonomski velikosti kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, in sicer med letom 2004 in 2015. Podatke za analizo smo pridobili na Statističnemu uradu RS (SURS, 2016), jih analizirali in prikazali s pomočjo grafov.

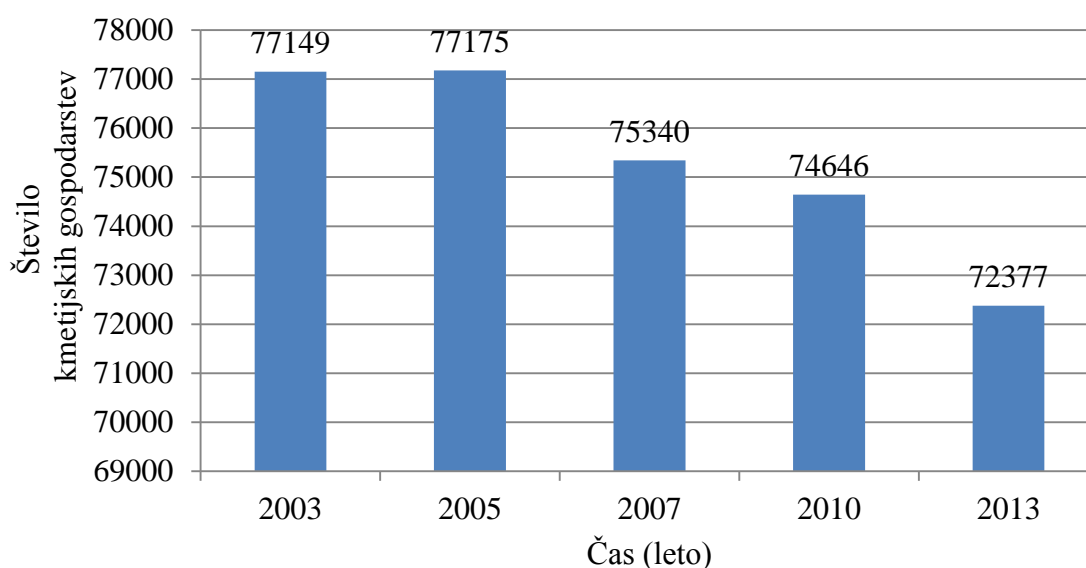
Poleg tega smo predstavili tudi osebno izkušnjo s prevzemom kmetije, ki vsebuje opis odnosov znotraj kmetijskega gospodarstva pred in po lastniškem prenosu. Opisali smo kmetijo, družino in kmetijsko pridelavo pred prevzemom, odločitev za prevzem kmetije, prevzem kmetije in kandidiranje na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2004 in 2005, finančni vidik kandidiranja na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2005 in kmetijo in kmetijsko pridelavo po prevzemu.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Z namenom, da ocenimo ukrepe za pomlajevanje nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev smo analizirali njihov vpliv na kmetijska gospodarstva (število kmetijskih gospodarstev in kmetijska zemljišča v uporabi, ekonomski kazalniki kmetijskih gospodarstev) in nosilce/nosilke kmetijskih gospodarstev (število, starost, izobrazba).

4.1 ŠTEVILO KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI

Glede na podatke SURS (2016) se število kmetijskih gospodarstev zmanjšuje (slika 5). Leta 2003 je bilo v Sloveniji 77 149 kmetijskih gospodarstev, medtem ko je bilo leta 2013 v Sloveniji le še 72 377 kmetijskih gospodarstev. To pomeni 6,17 % zmanjšanje v številu slovenskih kmetijskih gospodarstev v 10 letih. Leta 2005 je bilo registriranih za 26 (0,03 %) več kmetijskih gospodarstev kot leta 2003. Toda leta 2007 je bilo za 1 835 (-2,38 %) manj gospodarstev kot leta 2005, leta 2010 za 694 (-0,92 %) manj kmetijskih gospodarstev kot leta 2007, leta 2013 pa za 2 269 (-3,04 %) manj kmetijskih gospodarstev.

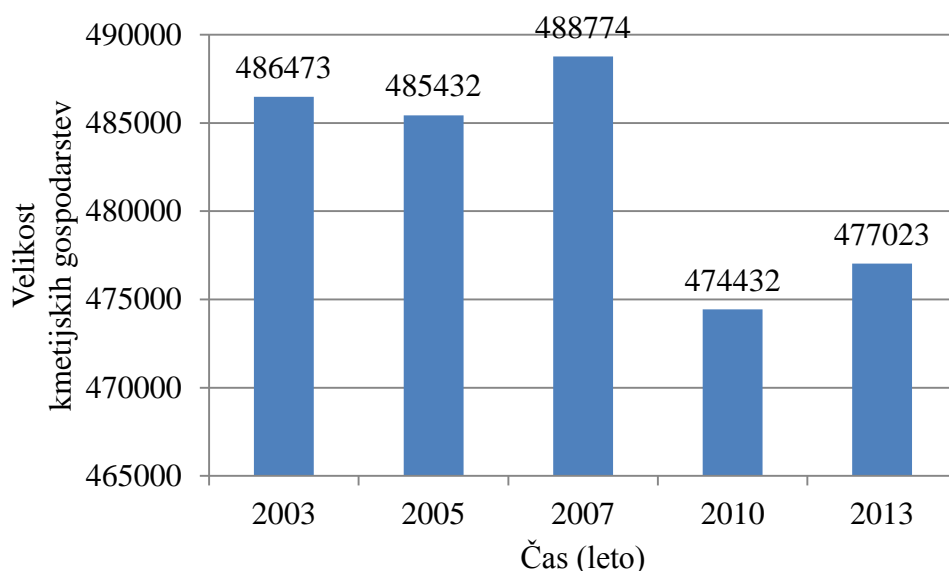
Slika 5: Število kmetijskih gospodarstev v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (SURS, 2016)

4.2 KMETIJSKA ZEMLJIŠČA V UPORABI V SLOVENIJI

V Sloveniji je v uporabi okoli 500 tisoč ha kmetijskih zemljišč (SURS, 2016).

Glede na podatke SURS (2016) se velikost kmetijskih zemljišč v uporabi zmanjšuje (slika 6). Leta 2003 je bilo v Sloveniji v uporabi 486 473 ha kmetijskih zemljišč, medtem ko je bilo leta 2013 v uporabi le še 477 023 ha kmetijskih zemljišč. To pomeni 1,94 %

zmanjšanje v velikosti kmetijskih zemljišč v uporabi v 10 letih. Leta 2005 je bilo v uporabi za 1041 ha (-2,14 %) manj kmetijskih zemljišč kot v letu 2003. Leta 2007 se je velikost kmetijskih zemljišč v uporabi povečala za 3342 ha (0,69 %) v primerjavi z letom 2005, vendar je leta 2010 ponovno zmanjšala za 14342 ha (-2,93 %) v primerjavi z letom 2007. Leta 2013 je bilo v uporabi za 2591 ha (0,55 %) več kmetijskih zemljišč kot leta 2010.

Slika 6: Velikost kmetijskih gospodarstev v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (ha) (SURs, 2016)

4.3 NOSILCI KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI

4.3.1 Število nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v obdobju 2000-2013

Skupno število nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v obdobju 13 let (2000-2013) se je zmanjšalo iz 86 336 v letu 2003 na 72176 v letu 2013, torej za 14160 (16,4 %) (slika 7). Pri tem se je zmanjšalo število tako ženskih kot moških nosilcev kmetijskih gospodarstev.

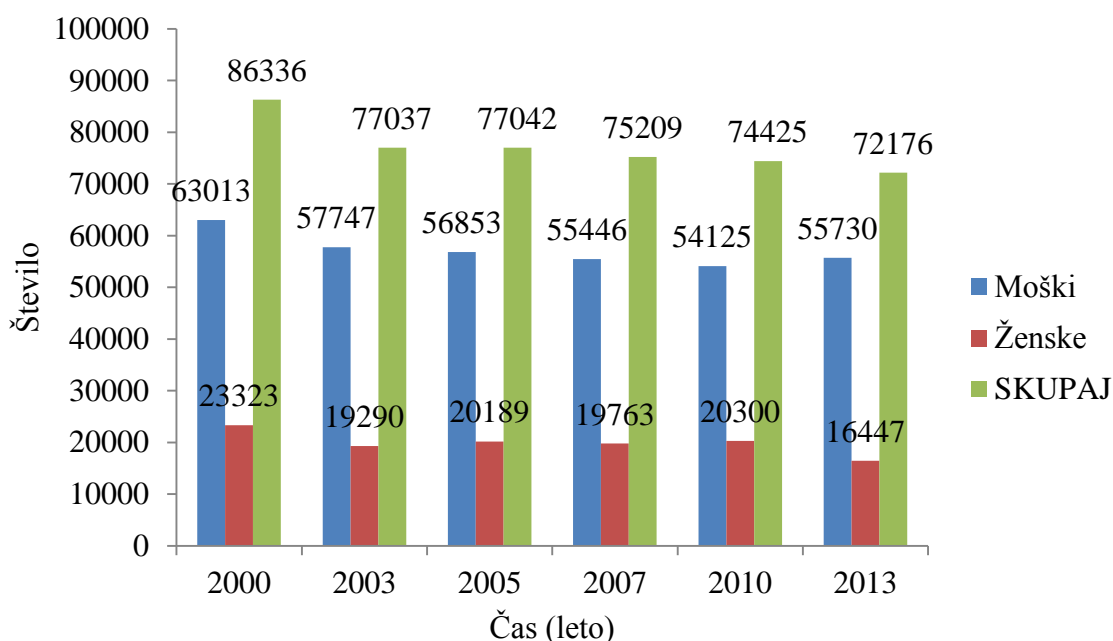
Leta 2013 je bilo v Sloveniji 16 447 ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev. Od leta 2003 do leta 2013 je število ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev nihalo. Leta 2000 je bilo v Sloveniji 23 323 ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev. Leta 2003 se je število ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 4 033 (-17,3 %) v primerjavi z letom 2000. Leta 2005 se je število ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev povečalo za 899 (4,66 %) v primerjavi z letom 2003. Leta 2007 se je število ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 426 (-2,11 %) v primerjavi z letom 2005. Leta 2010 se je število ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev povečalo za 537 (2,72 %) v primerjavi z letom 2007. Leta

2013 se je število ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 3853 (-19,0 %) v primerjavi z letom 2010.

Delež ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev je leta 2000 znašal 27 %, leta 2003 25,0 %, leta 2005 26,2 %, leta 2007 26,3 %, leta 2010 27,3 % in leta 2013 22,8 %. Tako je leta 2013 za 4,2 % manj ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev kot leta 2000.

Leta 2013 je bilo v Sloveniji 55 730 moških nosilcev kmetijskih gospodarstev. Od leta 2003 do leta 2010 se je število moških nosilcev kmetijskih gospodarstev v večji meri zmanjšalo. Leta 2000 je bilo v Sloveniji 63 013 moških nosilcev kmetijskih gospodarstev. Leta 2003 se je število moških nosilcev kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 5266 (-8,36 %) v primerjavi z letom 2000, leta 2005 za 894 (-1,55 %) v primerjavi z letom 2003, leta 2007 za 1 407 (-2,48 %) v primerjavi z letom 2005, leta 2010 pa za 1321 (-2,38 %) v primerjavi z letom 2007. Leta 2013 se je število moških nosilcev kmetijskih gospodarstev ponovno povečalo za 1605 (3,00 %) v primerjavi z letom 2010.

Delež moških nosilcev kmetijskih gospodarstev je leta 2000 znašal 73,0 %, leta 2003 75,0 %, leta 2005 73,8, leta 2007 73,7 %, leta 2010 72,7 % in leta 2013 77,2 %. Tako je leta 2013 za 4,3 % več moških nosilcev kmetijskih gospodarstev kot leta 2000.

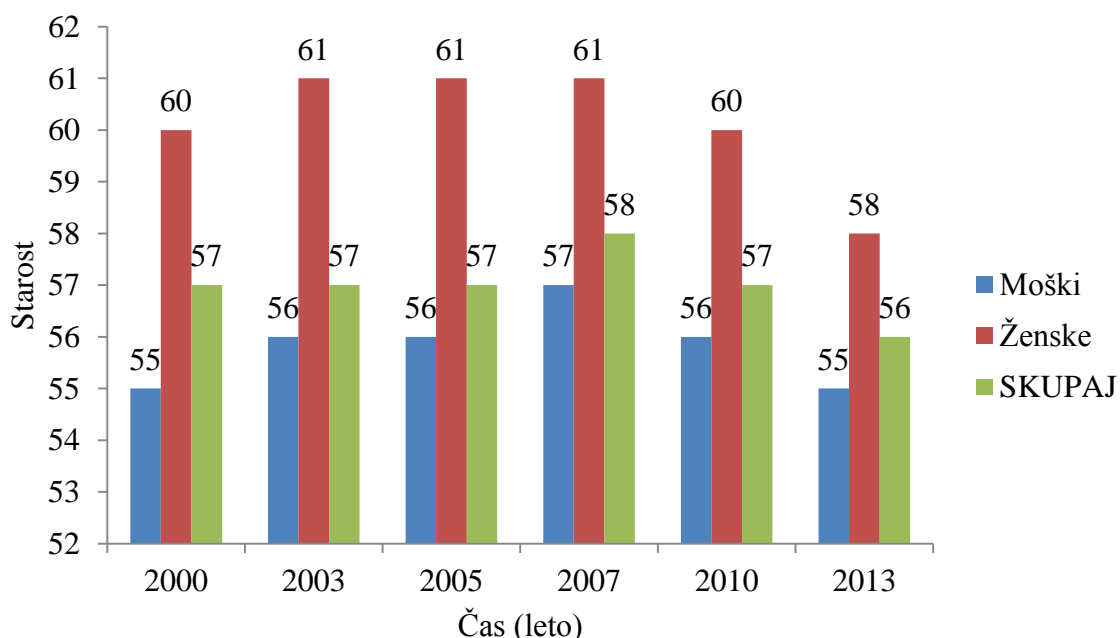
Slika 7: Število gospodarjev/gospodaric glede na spol v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (SURS, 2016)

4.3.2 Starostna struktura nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v obdobju 2000-2013

Povprečna starost nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v letu 2013 je bila 56 let, medtem ko je bila v letu 2000 57 let. Tudi leta 2003 in 2005 je bila povprečna starost nosilcev kmetijskih gospodarstev 57 let. Leta 2007 je bila povprečna starost narasla na 58 let, nato pa se zmanjševala do leta 2013 po eno leto na vsaka tri leta.

Povprečna starost ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v letu 2013 je bila večja od povprečne starosti moških nosilcev in ženskih nosilk skupaj (56 let), in sicer 58 let. Že leta 2000 je bila povprečna starost ženskih nosilk večja od povprečne starosti moških in ženskih nosilk skupaj (57 let), in sicer 60 let. Leta 2003, 2005 in 2007 je bila povprečna starost ženskih nosilk 61 let. Leta 2010 se je povprečna starost ženskih nosilk zmanjšala na 60 let in nato še leta 2013 na 58 let.

Povprečna starost moških nosilcev kmetijskih gospodarstev v Sloveniji je bila leta 2013 manjša od povprečne starosti moških nosilcev in ženskih nosilk skupaj (56 let), in sicer 55 let. Že leta 2000 je bila povprečna starost moških nosilcev manjša od povprečne starosti moških nosilcev in ženskih nosilk skupaj (57 let), in sicer 55 let. Leta 2003 in 2005 je bila povprečna starost moških nosilcev 56 let, leta 2007 se je povečala na 57 let in leta 2010 ponovno zmanjšala na 56 let in nato še leta 2013 na 55 let.

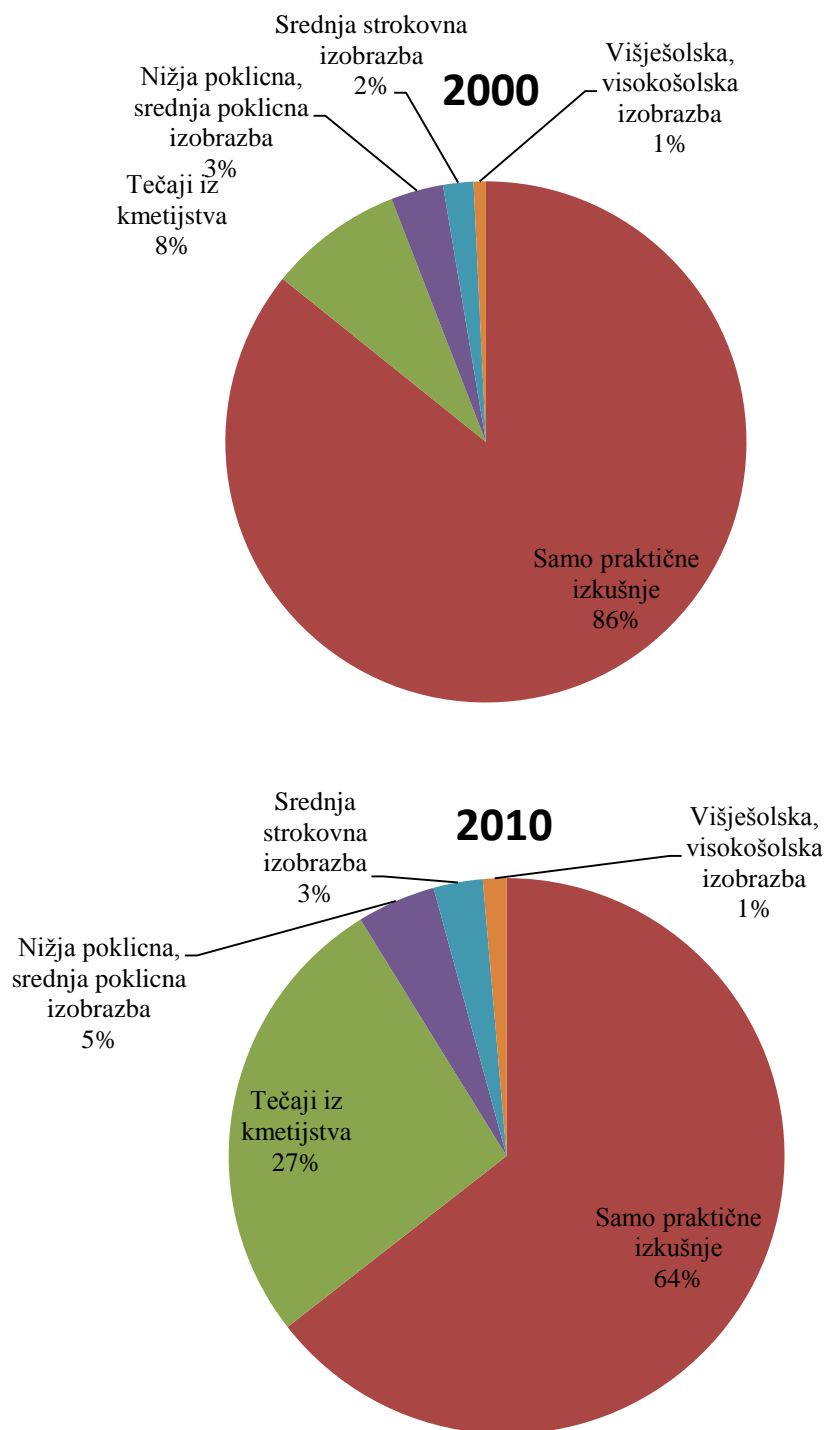

Slika 8: Starost gospodarjev/gospodaric glede na spol v letih 2003, 2005, 2007, 2010 in 2013 (SURS, 2016)

4.3.3 Izobrazba nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v Sloveniji

Glede na podatke SURS (2016) se je izobrazbena struktura nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev leta 2010 glede na leto 2000 spremenila (slika 9), in sicer je opazen trend izboljševanja izobrazbe med nosilci kmetijskih gospodarstev.

Slika 9: Izobrazba gospodarjev/gospodaric v letu 2000 (zgoraj) in v letu 2010 (spodaj) (SURS, 2016)

V letu 2010 je imelo 74 425 nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev kmetijsko izobrazbo, medtem ko je imelo v letu 2000 kmetijsko izobrazbo 86 336 nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev. Vendar je imelo od tega v letu 2010 za 22 % manj nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev samo praktične izkušnje in za 19 % več tečaj iz kmetijstva, za 2 % več nižjo poklicno/srednjo poklicno in za 1 % več srednjo strokovno izobrazbo.

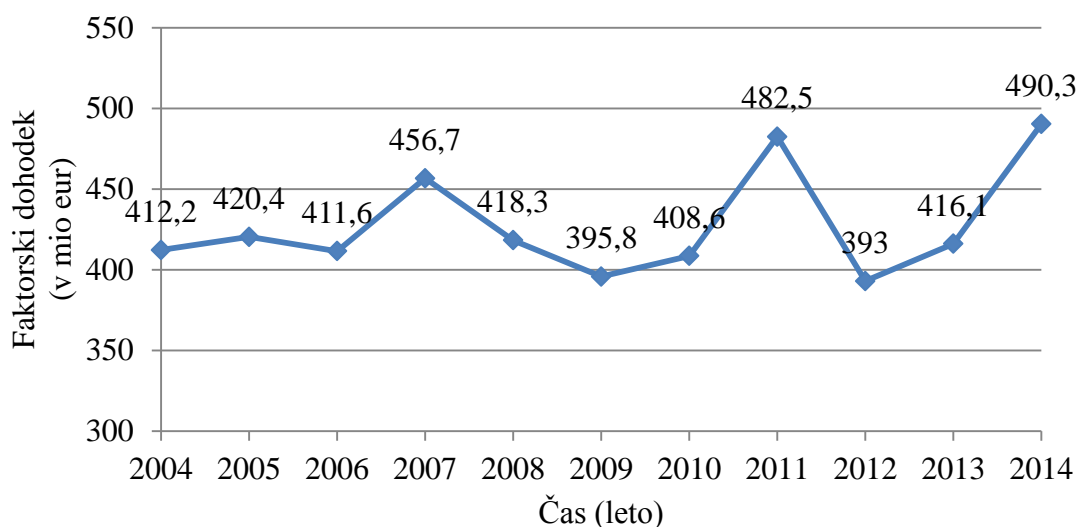
4.4 EKONOMSKI KAZALNIKI KMETIJSKIH GOSPODARSTEV

4.4.1 Faktorski dohodek

4.4.1.1 Faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev

Po navedbah SURS (2016) je faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev (slika 10) (ta obsega neto dodano vrednost, od katere so odšteti drugi davki na proizvodnjo in h kateri so prištete druge subvencije na proizvodnjo) v letu 2014 znašal 490,3 milijonov Euro in je bil tako za 74,2 milijon Euro (17,83 %) večji kot leto pred tem. Na dvig faktorskega dohodka je vpliva večja vrednost proizvodnje in manjše cene postavk vmesne potrošnje.

Leta 2004 je bil faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev 412,2 milijonov Euro in je bil 19,0 % manjši kot leta 2014. Od leta 2004 do leta 2014 je faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev nihal. Leta 2005 se je povečal za 8,2 milijonov Euro (1,99 %) v primerjavi z letom 2004. Leta 2006 se je zmanjšal za 8,8 milijonov Euro (-2,09 %) v primerjavi z letom 2005. Leta 2007 se je povečal za 45,1 milijonov Euro (11,0 %) v primerjavi z letom 2006. Leta 2008 se je zmanjšal za 38,4 milijonov Euro (8,41 %) v primerjavi z letom 2007. Leta 2009 se je zmanjšal za 22,5 milijonov Euro (-5,38 %) v primerjavi z letom 2008. Leta 2010 se je povečal za 12,8 milijonov Euro (3,23 %) v primerjavi z letom 2009. Leta 2011 se je povečal za 73,9 milijonov Euro (18,09 %) v primerjavi z letom 2010. Leta 2012 se je zmanjšal za 89,5 milijonov Euro (-18,55 %) v primerjavi z letom 2013. Leta 2013 se je povečal za 23,1 milijonov Euro (5,88 %) v primerjavi z letom 2012. Leta 2014 se je povečal za 12,8 milijonov Euro (3,23 %) v primerjavi z letom 2013.

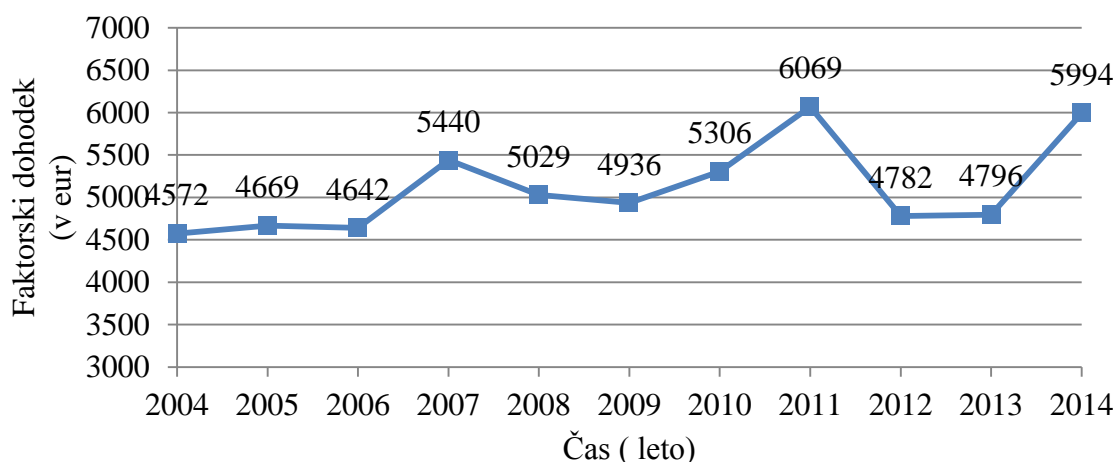

Slika 10: Faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev v letih 2004-2014 - vrednost v osnovnih cenah (v mio Euro)

4.4.1.2 Faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti

Po navedbah SURS (2016) je faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti (slika 11) v letu 2014 znašal 5 994 Euro in je bil tako za 1 198 Euro (24,98 %) višji kot leto pred tem.

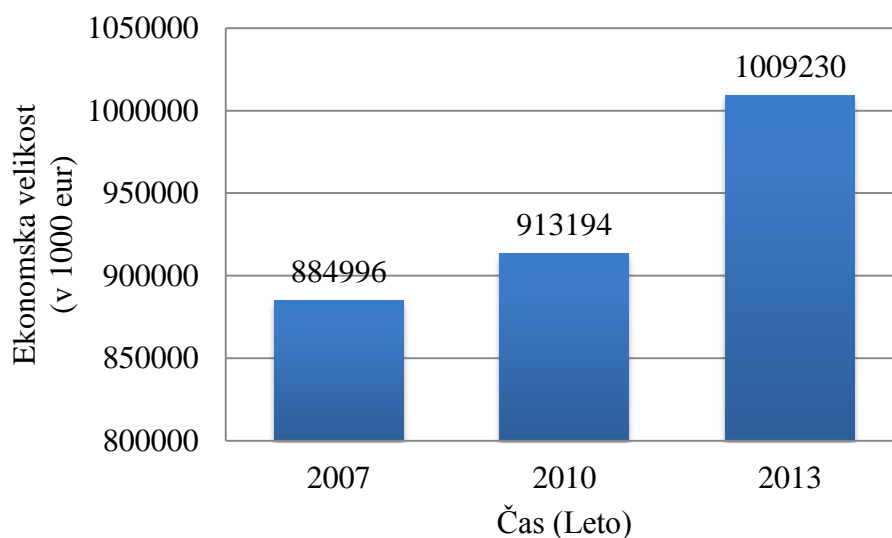
Leta 2004 je bil faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti 4 572 Euro in je bil 31,1 % manjši kot leta 2014. Od leta 2004 do leta 2014 je faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev nihal. Leta 2005 se je povečal za 97 Euro (2,12 %) v primerjavi z letom 2004. Leta 2006 se je zmanjšal za 27 Euro (-0,58 %) v primerjavi z letom 2005. Leta 2007 se je povečal za 798 Euro (17,19 %) v primerjavi z letom 2006. Leta 2008 se je zmanjšal za 411 Euro (7,56 %) v primerjavi z letom 2007. Leta 2009 se je zmanjšal za 93 Euro (-1,85 %) v primerjavi z letom 2008. Leta 2010 se je povečal za 370 Euro (7,50 %) v primerjavi z letom 2009. Leta 2011 se je povečal za 763 Euro (14,38 %) v primerjavi z letom 2010. Leta 2012 se je zmanjšal za 1 287 Euro (-21,21 %) v primerjavi z letom 2011. Leta 2013 se je povečal za 14 Euro (0,29 %) v primerjavi z letom 2012. Leta 2014 se je povečal za 1 198 Euro (24,98 %) v primerjavi z letom 2013.

Slika 11: Faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti (Euro) od leta 2003-2014

4.4.2 Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji

Glede na podatke SURS (2016) se je ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev od leta 2007 do leta 2013 povečala za 14,0 % (slika 12). V letu 2007 je bila ekonomska velikost kmetij v Sloveniji 884 996 000 Euro. V letu 2010 je bila ekonomska velikost kmetij v Sloveniji večja za 28 198 000 Euro (3,09 %) v primerjavi z letom 2007. V letu 2013 je bila ekonomska velikost kmetij v Sloveniji večja za 96 036 000 Euro (10,6 %) v primerjavi z letom 2010.

Slika 12: Ekonomska velikost Slovenskih kmetijskih gospodarstev (v 1000 Euro) (SURs, 2016)

4.5 UGOTOVITVE ANALIZE PODATKOV

Glede na podatke SURS (2016) število kmetijskih gospodarstev upada (slika 5), saj se je v 10 letih število kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 6,17 %. Podobno upada velikost kmetijskih zemljišč v uporabi (slika 6). Namreč, v 10 letih se je velikost kmetijskih zemljišč v uporabi zmanjšala za 1,94 %.

Tudi skupno število nosilcev kmetijskih gospodarstev v Sloveniji v obdobju 13 let (2000-2013) se je zmanjšalo (0,16 %) (slika 7). Pri tem se je zmanjšalo število tako ženskih kot moških nosilcev kmetijskih gospodarstev. Povprečna starost nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev se je v 13 letih (2000-2013) zmanjšala iz 57 let na 56 let (slika 8). Povprečna starost moških nosilcev kmetijskih gospodarstev je v 13 letih (2000-2013) ostala 55 let, medtem ko se je povprečna starost ženskih nosilcev kmetijskih gospodarstev v 13 letih (2000-2013) zmanjšala iz 60 let na 58 let. V povprečju so torej moški nosilci kmetijskih gospodarstev mlajši kot ženski nosilci kmetijskih gospodarstev. V splošnem je opazen tudi trend izboljševanja izobrazbe med nosilci/nosilkami kmetijskih gospodarstev (slika 9).

Faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev se je v 10 letih (2004-2014) povečal za 19,0 %. (slika 10). Podobno se je v 10 letih (2004-2014) faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti povečal za 31,1 % (slika 11). V skladu s tem se je ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev od leta 2007 do leta 2013 povečala za 14,0 % (slika 12).

4.6 OPIS OSEBNE IZKUŠNJE S KANDIDIRANJEM NA RAZPIS IZ NASLOVA POMOČI MLADIM KMETOM ZA PREVZEM KMETIJE IZ LETA 2004 IN 2005

4.6.1 Opis kmetije, družine in kmetijske pridelave pred prevzemom

Kmetija velikosti 13,5 ha leži v jugovzhodnem delu Slovenije, na obronku občine Metlika. Velika razdrobljenost parcel ter majhna velikost (0,05-0,5 ha v povprečju) na apnenčasti in lapornati osnovi tal otežuje kmetovanje na nadmorski višini 350 do 600 m. Radovica je ena izmed največjih vasi v občini, saj naj bi bilo naseljenih nekaj več kot 100 hiš v vasi. Na naši kmetiji smo živeli v dvogeneracijskem gospodinjstvu. Zaradi relativne majhnosti kmetije, majhnega obsega kmetijske pridelave ter posledično majhnega dohodka iz kmetijske dejavnosti, se je oče zaposlil zunaj kmetije, mama pa je skrbela za lažja kmečka opravila ter gospodinjstvo. Lahko trdim, da je bil takšen način družinskega življenja in delitve dela prisoten na veliki večini gospodinjstev v vasi v osemdesetih in devetdesetih letih preteklega stoletja. Na območju z omejenimi dejavniki je prevladoval mešan tip proizvodnje. Tudi mi smo se pred prevzemom ukvarjali z živinorejo (krave dojilje), poljedelstvom in vinogradništvom. Prodaja živine in pridelkov je potekala zgolj preko Kmetijske zadruga Metlika, katere član je bil oče.

4.6.2 Odločitev za prevzem kmetije

Od kar pomnim, sem si želela iz domače kmetije narediti nekaj več. S tem mislim predvsem na povečanje obdelovalnih zemljišč ter obsega kmetijske pridelave ter izboljšanje opremljenosti kmetije s kmetijsko mehanizacijo. Že kot otroka so me starši vzgajali v duhu, da bo kmetija nekoč moja in da bom jaz tista, ki bo upravljala z njo. Bila sem najmlajša izmed štirih hčera, ki so ob odraščanju morale poprijeti za vsako delo, primerno njihovi starosti in moči. Kljub različnim poklicnim nameram smo se vse štiri sestre naučile osnov ročnega dela na polju, vinogradu in v gospodinjstvu. Devet let starejša sestra se po končanem študiju agronomije na kmetiji moževih staršev ob zaposlitvi v javni upravi ukvarja z vrtnarstvom in cvetličarstvom. Druga sestra dela kot samostojna podjetnica v gostinski dejavnosti. Tretja po vrsti je po poklicu pravnica in dela v javni upravi. Prav vse so poročene in z velikim veseljem za lastne družinske potrebe pridelujejo sadje in zelenjavo.

Lahko rečem, da sta me starša od najzgodnejšega otroštva spodbujala k samostojnemu ravnanju, razmišljanju in iskanju rešitev. Spomnim se, da sta me že v nižjih razredih osnovne šole pošiljala po opravkih vezelih za delo na kmetiji. Tako sem skrbela za dvig plačila za mleko na blagajni kmetijske zadruge, nakup veterinarskih pripomočkov ter dostavo kmetijskih pridelkov kupcem. Vpis na srednjo kmetijsko šolo »GRM« Novo mesto je bil samoumeven in kot tak posledica lastne želje ter pričakovanja staršev. Med srednješolskim izobraževanjem sem opravila izpit za traktor ter se lotila opravljanja zahtevnejših opravil s kmetijsko mehanizacijo, kot so oranje, brananje, škropljenje in spravilo sena. Znanje in tehnologijo pridelave pridobljeno v šoli sem s pridom prenašala v prakso na domači kmetiji. Starša sta me pri tem podpirala, me spodbujala in zagotavljala finančno podporo. Nikoli mi nista omejevala sodelovanja pri številnih aktivnostih. Skoraj celo desetletje sem bila ena izmed gonilnih sil Društva podeželske mladine Metlika, srednjo šolo in občino sem uspešno zastopala na številnih kvizih Mladi in kmetijstvo, tekmovala sem na številnih kmečkih igrah, gasilskih tekmovanjih ter v namiznem tenisu. Vse te aktivnosti so imele pomemben vpliv na moj pogled na svet, saj sem poleg izkušenj pridobila veliko znancev in prijateljev. Po končanem srednješolskem izobraževanju sem se vpisala na Biotehniško fakulteto v Ljubljani, Oddelek za agronomijo. Med študijem sta zbolela starša, zato se je obseg kmetovanja na naši kmetiji zmanjšal. Opustili smo živinorejsko dejavnost, saj starša nista zmogla vsakodnevne skrbi za rejo krav dojilj. V tem času sem spoznala tudi življenjskega sopotnika. Odločitev, da se bova na kmetiji mojih staršev ukvarjala s kmetovanjem ni bila lahka, saj je bil Marko, kot zadnji otrok na domači kmetiji predviden za naslednika. Glede na to, da je bila njihova kmetija manjša, usmerjena v gozdarstvo ter na območju težkih obdelovalnih pogojev (Suha krajina), sva se odločila za mojo domačo kmetijo. Med absolventskim stažem sem se poročila in rodila hčerko. Z možem, ki je zaposlen izven kmetijstva sva se še pred uradnim prevzemom kmetije zavzeto in premišljeno lotila sprememb v delovanju kmetije. Največji premislek je bil kam usmeriti kmetijo. Odločila sva se za vinogradništvo, saj se je ena izmed mojih sestra začela ukvarjat z gostinstvom ter nam je dala zagotovila po rednem odkupu vina. Temeljna cilja

sta bila povečanje obsega kmetijske pridelave ter posodobitev kmetijskega gospodarstva z nakupom specialne kmetijske mehanizacije in opreme za vinogradništvo.

4.6.3 Prevzem kmetije in kandidiranje na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2004 in 2005

Izrednega pomena je bilo, da sva si upala sprejeti izziv, se soočiti s slabostmi in nevarnostmi ter razmišljati o ustreznih rešitvah v primeru morebitnih težav. Neformalno sva gospodarila na kmetiji že dve do tri leta. V dogovoru s starši ter sestrami sva začela s formalnimi postopki za prepis kmetije. Avgustu 2004 mi je kmetijska svetovalka predstavila razpis Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) Pomoč mladim kmetom za razvoj kmetije. Odločila sva se, da kandidirava na razpisana sredstva. Potrebno je bilo zbrati veliko različnih dokumentov, potrdil in soglasij, da smo premoženje mojih staršev v obliki izročilne pogodbe lahko prenesli v mojo last in posest. Prenos kmetije iz staršev ni enostaven postopek, je pa mnogo lažji, če temelji na urejenih odnosih, spoštovanju in zaupanju vseh vpletenih. Znotraj širše družine (starši, sestre, partnerji) smo se odkrito pogovorili glede izplačila nujnih dednih deležev ter pravic in dolžnosti, navedenih v izročilni pogodbi. Pri prenosu kmetije ne gre zgolj za fizičen prenos lastnine temveč tudi za pravico odločanja, ki ima lahko velik vpliv na življenje vseh članov kmetijskega gospodarstva. Medtem ko sta se starša soočala s strahovi njune socialne preskrbljenosti v primeru njune nezmožnosti za delo, je naju najbolj skrbel morebitni poslovni neuspeh ter z njim povezani očitki staršev oz. prenosnikov. Med cilje in izzive, napisane v razpisni dokumentaciji sva navedla posodabljanje kmetijske mehanizacije, obnovo vinograda, preusmeritev vinogradniške kmetije v vinarsko ter povečanje obdelovalnih zemljišč.

Ob kandidiranju na Javni razpis za dodeljevanje sredstev iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetij v letu 2004 je bila moja vloga zavrnjena. V obrazložitvi odločbe je bilo navedeno, da je strokovna komisija na podlagi predložene dokumentacije ter v skladu z merili za ocenjevanje vlog moji vlogi dodelila 157 točk, kar zaradi velikega števila vlog in omejenosti razpoložljivih sredstev ni zadoščalo za pozitivno rešitev. Glede na sredstva, predvidena v Javnem razpisu, so bile odobrene vloge, ki so dosegle 165 in več točk. Vsa merila so bila točkovana od 1 do 200 točk. Vrednost posamezne točke je bila 25000 slovenskih tolarjev (104,43 Euro).

Podlago za ocenitev vlog so predstavljali razvojno-regionalni, tržno-ekonomski, socialni, okoljski ter stroškovni vidiki kandidirajoče kmetije.

Po neuspešnem kandidiranju sem analizirala stanje in prišla do ugotovitve, da bi lahko manjkajoče točke (7 točk) pridobila na račun morebitne višje izobrazbe (2 točki), morebitnega enega vzdrževanega otroka več (2 točki), z izvajanjem ekološke pridelave na kmetiji (2 točki) ter za 0,6 ha večjim obsegom kmetijskih zemljišč v uporabi (2 točki).

Ob ponovitvi razpisa v letu 2005 nam je bila ponujena možnost vnovičnega kandidiranja. Moja vloga je bila pozitivno rešena na podlagi večje višine razpisanih sredstev, saj se merila za ocenitev vlog niso spremenila.

4.6.4 Finančni vidik kandidiranja na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2005

Stroški:

- Izplačilo nujnih dednih deležev
5 100 000 slovenskih tolarjev (21 281,9 Euro)
- Notarski in sodni stroški
224 400 slovenskih tolarjev (936,5 Euro)
- Stroški za izdelavo projektne dokumentacije
3 400 slovenskih tolarjev (14,2 Euro)
- Koleki in upravne takse
38 000 slovenskih tolarjev (158,6 Euro)

Prihodki:

- 2 980 000 slovenskih tolarjev (12 435,30 Euro)

Od tega so se sredstva v višini 476 800 slovenskih tolarjev (1 989,70 Euro) izplačala pristojnemu davčnemu uradu kot akontacija dohodnine. Dejanski prihodek izplačan na tekoči račun je tako znašal 2 503 000 slovenskih tolarjev (10 444,80 Euro).

4.6.5 Opis kmetije in kmetijske pridelave po prevzemu

Velikost kmetije se po prevzemu ni bistveno spremenila, prišlo je do manjšega povečanja na račun dokupa gozdnih zemljišč. Zaradi pomanjkanja travniških površin ter obilice dela v vinogradih v poletnih mesecih smo opustili govedorejo, samooskrbno redimo le prašiče in kokoši nesnice. Za lastne potrebe na njivah pridelujemo žita in okopavine. Kmetija se je usmerila predvsem v vinogradništvo in vinarstvo. Zaradi nizke odkupne cene ne prodajamo več grozdja v Kmetijsko zadruho, temveč tržimo odprto in stekleničeno vrhunsko vino lastne blagovne znamke. V preteklih letih smo izvedli obnovo 1 ha vinograda ter poskrbeli za nakup kletarske opreme (stiskalnica, pečjalnik, tanki za vino), ostalih delovnih priključkov ter vinogradniškega traktorja. S sodelovanjem na vinskih tekmovanjih ter turističnih dogodkih skrbimo za promocijo naših kmetijskih proizvodov. V skrbi po večji strokovnosti se udeležujemo strokovnih posvetov v okviru KIS-a ter predavanj v organizaciji Društva vinogradnikov in Kmetijsko gozdarske zbornice.

Ob dejstvu, da sem na kmetiji imela pomembno vlogo že pred prevzemom, po prevzemu ni bilo opaziti sprememb v družinskih odnosih ali delitvi dela. V naši družini je od nekdaj

veljalo, da vsi delamo vse. Delo se ne deli na tipično moško in tipično žensko, ampak le na delo, ki ga je potrebno čim prej opraviti. In opravi ga tisti član gospodinjstva, ki ima čas. Če poenostavim, možu ni nikoli problem poskrbeti za majhnega otroka, skuhati kosilo ali zaliti rož. Zaveda se namreč dejstva, da se tudi jaz mnogokrat lotim »tipično moških« opravil, kot so npr. košnja, škropljenje vinograda ali žaganja drv.

Ob analizi stanja za potrebe tega diplomskega dela razmišljam, da bi bilo morebiti bolje, da sem s formalnim lastniškim prevzemom počakala do danes, saj bi bila deležna večje finančne podpore v višini 45 000 Euro. S finančnega vidika je imel prevzem kmetije negativen vpliv tudi na priliv sredstev iz socialnih transferjev (otroški dodatek, plačilo vrtca). Kljub navedenim pomislekom vseeno menim, da je bil prevzem uspešen, saj naši družini navkljub fizično napornemu in zahtevnemu delu prinaša nezanemarljiv finančni prihodek.

V primeru lastniškega prevzema naše kmetije lahko z gotovostjo pritrdimo vsem trem uvodnim hipotezam diplomskega dela. S prenosom kmetije se je starost gospodarice iz 67 zmanjšala na 28 let. Kot ženska prevzemnica sem vplivala na povečanja deleža ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev. Na podlagi lastnih spoznanj lahko pritrdim tezi o večji poslovni uspešnosti kmetije po prevzemu. Z doslednim in natančnim vodenjem evidenc po FADN (metodologija knjigovodstva na kmetijah, angl. farm accountancy data network) metodologiji ima mlad prevzemnik možnost sprotnega spremljanja stroškov in prihodkov iz naslova kmetijske dejavnosti. Na podlagi informacij iz tovrstnega vodenja računovodstva na kmetiji je sprejemanje poslovnih odločitev ne samo lažje temveč tudi ekonomsko podkrepljeno. Očitno so bile naše poslovne odločitve po prevzemu kmetije uspešne, saj so se prihodki iz naslova kmetijske dejavnosti povečali, kar nam je omogočilo dodatna vlaganja v tehnološko posodobitev kmetijskega gospodarstva.

Ne glede na to, kakšne odločitve kot gospodarica kmetije sprejemam na nivoju kmetijskega gospodarstva, se mi zdi pomembno čutiti podporo ostalih članov kmetije. Vsi imamo namreč skupno željo, da bi naša kmetija v lokalnem okolju kljub menjavi generacij predstavljala zgled uspešnega kmetovanja, ki temelji na znanju in delovnih navadah. Za uspešno gospodarjenje na kmetiji je potrebno veliko medsebojnega sodelovanja, sposobnosti prilagajanja, spretnosti tržne komunikacije in zaupanja vseh družinskih članov. Toda brez ljubezni do zemlje in dela to enostavno ne gre.

4.6.6 Ekonomski vidik poslovanja kmetije

V želji, da čim bolj razumljivo podam informacijo o finančnem poslovanju kmetije pred in po prevzemu, se osredotočam na prihodke, saj se stroški pridelave grozdja za prodajo v primerjavi s stroški pridelave grozdja za vino ne razlikujejo.

4.6.6.1 Pred prevzemom (leto 2003)

Na naši kmetiji smo se ukvarjali z vinogradništvom (5 100 trsov). Edini vir prihodka iz kmetijstva je bil zagotovljen skozi prodajo grozdja kmetijski zadrugi. Reja domačih živali (prašiči, kokoši) ter pridelava poljščin (krompir, koruza, žita) sta imeli zgolj samooskrbno funkcijo.

Dohodki kmetije pred prevzemom:

- pridelek: 15 000 kg grozdja x 0,5 Euro/kg* = 7 500 Euro
- subvencije: 1 800 Euro
- skupaj prihodek: 9 300 Euro

*povprečna odkupna cena grozdja

4.6.6.2 Po prevzemu (leto 2015)

Po prevzemu smo se lotili prestrukturiranja vinograda, s čimer smo povečali število trsov na 7 200. Pridelava grozdja za prodajo sodi med najmanj ekonomsko zanimive panoge v kmetijstvu. V želji po večjem zaslužku smo vinogradniškemu delu proizvodnje dodali vinarski del. Povečano število trsov ni imelo opaznega vpliva na povečanje pridelka grozdja, saj smo v želji po večji kakovosti produkta trse minimalno obremenili. V primerjavi s pridelavo grozdja pa ob prodaji vina nastopijo tudi stroški, povezani z embalažo, etiketami, analizami, enološkimi sredstvi in oglaševanjem. Navkljub naštetim stroškom in večjimi začetnimi vlaganji v kletarsko opremo in napravo nasada se je naša odločitev izkazala za pravilno.

Dohodki kmetije po prevzemu:

- pridelek : 15 000 kg grozdja → 10 500 l vina x 2,2 €/l* = 23 100 Euro
- subvencije: 2 860 Euro
- okvirni stroški (enološka sredstva, embalaža, etikete,...): 2 800 Euro
- skupaj prihodek: 23 160 Euro

*povprečna prodajna cena vina na naši kmetiji

5 SKLEPI

V diplomskem delu smo postavili več hipotez o uspešnosti izvedenih ukrepov za pomlajevanje nosilcev kmetijskih gospodarstev v RS v obdobju 2004-2015.

Hipotezo, da so izvedeni ukrepi prispevali k zmanjšanju povprečne starosti nosilcev kmetijskih gospodarstev, smo potrdili. Povprečna starost nosilcev kmetijskih gospodarstev se je v 13 letih (2000-2013) zmanjšala za 1 leto (iz 57 let na 56 let). Od leta 2007 do leta 2013 se je povprečna starost ženskih nosilcev kmetijskih gospodarstev zmanjšala za 3 leta (iz 61 na 58 let), povprečna starost moških nosilcev kmetijskih gospodarstev pa se je zmanjšala za 2 leti (iz 57 na 55 let). Tudi v primeru lastniškega prevzema kmetije, ki smo ga opisali v diplomskem delu, se je starost gospodarice zmanjšala, in sicer iz 67 na 28 let. Slabi dohodkovni položaj kmetov, kot posledica zmanjšanja cen kmetijskih pridelkov, v primerjavi z zaposlenimi v drugih gospodarskih panogah ima izrazito negativen vpliv na odločitev mladih za prevzem kmetije. Med ovire, ki onemogočajo pravočasen prenos kmetije, lahko štejem tudi bojazen starejše generacije, da bodo ostali brez pomoči in sredstev za preživljanje po prenosu kmetije ter opešanju moči.

Hipotezo, da so izvedeni ukrepi pripomogli k povečanju deleža žensk nosilk kmetijskih gospodarstev, smo ovrgli. Na povečanje deleža ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev izvedeni ukrepi zgodnjega upokojevanja in mladih prevzemnikov kmetij, kljub pozitivni diskriminaciji (na dveh razpisih so bile ženske prevzemnice deležne dodatnih točk), niso imeli pozitivnega vpliva. Spremembo števila ženskih nosilk kmetijskih gospodarstev, predstavljeno v podpoglavju 4.3.1., lahko pripišemo zgolj naravnemu gibanju kmečkega prebivalstva. Razloge, zakaj se ženske nerade odločajo za lastniški prevzem kmetije, so navedeni v našem opisu lastniškega prevzema kmetije s strani ženske, in sicer se pri delitvi dela in odločanju na kmetiji in v gospodinjstvu še vedno kažejo tradicionalni vzorci. Kmetijstvo je v rokah moških, medtem ko je gospodinjstvo v domeni žensk. V PRP 2007-2013 je bila pri programu Mladi prevzemniki kmetij povprečna starost gospodarja ob prevzemu 33 let, od tega jih je bilo le 17 % ženskega spola. Pri programu zgodnje upokojevanje so bili prenosniki kmetij stari od 55-64 let (v povprečju 59 let). 20 % je bilo predstavnic ženskega spola (Cunder in sod., 2015).

Hipotezo, da so kmetijska gospodarstva, na katerih je bil v okviru omenjenega ukrepa izveden prenos kmetije na mlajšo generacijo, poslovno (ekonomsko) bolj uspešna od tistih, ki tega niso izvedla, smo delno potrdili. Slednjo hipotezo smo namreč želeli preveriti na podlagi FADN poročil kmetij, ki so kandidirale na omenjenih razpisih in so zavezane poročanju. Žal so ti podatki zaupne narave in kot taki nedostopni. Ločeni podatki za kmetijska gospodarstva, ki so izvedle prenos, in kmetijska gospodarstva, ki prenosa niso izvedla, niso na voljo. Vendar so se ekonomski kazalci, kot so faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev, faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v zadnjih letih izboljšali. Faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev se je v 10 letih povečal za 19,0 %, faktorski dohodek na

zaposlenega v kmetijski dejavnosti se je v 10 letih povečal za 31,1 %. Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev pa se je v 6 letih povečala za 14,0 %. Slednje je med drugim lahko tudi posledica ukrepov PRP. Poleg tega je na primeru lastniškega prevzema kmetije, ki smo ga opisali v diplomskem delu, s strani mlajše prevzemnice jasno vidno, da PRP ukrep pripomore k uspešnosti kmetije po prevzemu preko obveznosti mlade prevzemnice, predvsem z doslednim in natančnim vodenjem evidenc in dodatnimi vlaganji v tehnološko posodobitev kmetijskega gospodarstva. Po prevzemu in prestrukturiranju kmetije se je prihodek iz kmetijstva opazno povečal.

Menimo, da tudi diplomsko delo potrjuje uspešnost izvedenih ukrepov za pomlajevanje nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev v RS v obdobju 2004-2015. Poleg tega predstavlja dodatno referenco za nadaljnje ukrepe. Zavedamo se tudi, da k rezultatom in ugotovitvam, ki smo jih predstavili v delu, niso prispevali samo ukrepi PRP. Spodbujanje prevzemanja kmetij in njihove pravočasne predaje je v Sloveniji še posebej pomembno, saj sta bila stanje nasledstva in starostna struktura gospodarjev/gospodaric na slovenskih kmetijah zelo zaskrbljujoča: po podatkih popisa kmetijstva iz leta 2000 je imelo izbranega naslednika/naslednico le 23 % kmetij, povprečna starost gospodarjev/gospodaric pa je bila več kot 56 let, pri čemer je bil delež gospodarjev/gospodaric, starejših od 55 let nad 57 % in se je še povečeval. Ukrepi EU, ki temeljijo predvsem na finančnih spodbudah, so premalo, da bi v Sloveniji mlade zadržali v kmetijstvu in da bi bile kmetije pravočasno predane.

6 POVZETEK

V diplomskem delu smo analizirali ukrepe za pomlajevanje nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev, ki jih je izvajala RS v okviru treh PRP v obdobju 2004-2015. Od leta 2004 do 2006 je bil izveden ukrep, imenovan Zgodnje upokojevanje, od leta 2007 do 2013 je bil poleg tega ukrepa dodatno izveden ukrep Pomoč mladim kmetom, od leta 2014 pa se izvaja ukrep Pomoč mladim kmetom.

V prvem delu diplomskega dela smo ocenili izvedene ukrepe programov razvoja podeželja (PRP 2004-2006, PRP 2007-2013, PRP 2014-2020) s pomočjo podatkov o številu kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, kmetijskih zemljiščih v uporabi v Sloveniji, številu nosilcev kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, starostni strukturi nosilcev kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, izobrazbi nosilcev kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, faktorskemu dohodku (kmetijskih gospodarstev in na zaposlenega v kmetijski dejavnosti) v Sloveniji in ekonomski velikosti kmetijskih gospodarstev v Sloveniji.

Glede na podatke SURS smo ugotovili, da sta se v Sloveniji zmanjšala število kmetijskih gospodarstev (v 10 letih za 6,17 %) in velikost kmetijskih zemljišč v uporabi (v 10 letih za 1,94 %).

Poleg tega se je zmanjšalo tudi skupno število nosilcev/nosilk kmetijskih gospodarstev (v obdobju 13 let za 0,16 %). Pri tem se je zmanjšalo število tako ženskih kot moških nosilcev kmetijskih gospodarstev. Delež moških nosilcev kmetijskih gospodarstev ostaja velik v primerjavi z deležem ženskih nosilcev kmetijskih gospodarstev in na njihov račun še narašča. Povprečna starost nosilcev kmetijskih gospodarstev se je zmanjšala (v 13 letih za 1 leto). Povprečna starost moških nosilcev kmetijskih gospodarstev se ni spremenila, medtem ko se je povprečna starost ženskih nosilcev kmetijskih gospodarstev zmanjšala za 2 leti. V povprečju so moški nosilci kmetijskih gospodarstev mlajši kot ženski nosilci kmetijskih gospodarstev. Opazen je tudi trend izboljševanja izobrazbe med nosilci kmetijskih gospodarstev.

Ekonomski kazalniki kmetijskih gospodarstev so se med izvajanjem PRP izboljšali, in sicer so se povečali faktorski dohodek kmetijskih gospodarstev (v 10 letih za 19,0 %), faktorski dohodek na zaposlenega v kmetijski dejavnosti (v 10 letih za 31,1 %) in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev (v 6 letih za 14,0 %).

Predstavili smo tudi osebno izkušnjo s prevzemom kmetije na obronku občine Metlika s strani mlade prevzemnice. Pri tem smo opisali kmetijo, družino in kmetijsko pridelavo pred prevzemom, odločitev za prevzem kmetije, prevzem kmetije in kandidiranje na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2004 in 2005, finančni vidik kandidiranja na razpis iz naslova pomoči mladim kmetom za prevzem kmetije iz leta 2005 ter kmetijo in kmetijsko pridelavo po prevzemu.

Naše analize ukrepa pomoči mladim prevzemnikom kmetij v Sloveniji med letom 2004 in 2015 so pripomogle k boljšemu razumevanju njegovega vpliva na kmetijska gospodarstva in njihove nosilce. Pokazali smo, da so izvedeni ukrepi prispevali k zmanjšanju povprečne starosti nosilcev kmetijskih gospodarstev, a niso pripomogli k povečanju deleža žensk nosilk kmetijskih gospodarstev. Nakazuje se tudi možnost, da so kmetijska gospodarstva, na katerih je bil v okviru omenjenega ukrepa izveden prenos kmetije na mlajšo generacijo, poslovno (ekonomsko) bolj uspešna od tistih, ki tega niso izvedla.

7 VIRI

- Anderson R. M., Rosenblatt P. C. 1985. Intergenerational transfer of farm land. *Journal of Rural Community Psychology*, 6, 1: 19-25
- Barbič A. 1993. (Samo)obnavljanje kmečkega sloja v Sloveniji. *Sodobno kmetijstvo*, 26, 5: 209–217
- Barbič A. 2005. Izzivi in priložnosti podeželja. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 343 str.
- Brandth B. 2002. Gender identity in european family farming: a literature review. *Sociologia Ruralis*, 42, 3: 181-200
- Bohak Z. 2011. Analiza nasledstva in ocena nasledstvene perspektivnosti slovenskih družinskih kmetij. Doktorska disertacija. Maribor, Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede: 187 str.
- CEJA – the european council of young farmers. 2016.
<http://www.ceja.eu/young-farmers-eu/> (30. jun. 2016)
- Cunder T., Bedrač M., Koman K., Kavaš D., Erker R. S. 2015. Izdelava sprotnega vrednotenja programa razvoja podeželja 2007-2013 v letu 2014. Ljubljana, Kmetijski inštitut Republike Slovenije: 146 str.
- Černič Istenič M. 2015. Do rural development programmes promote gender equality on farms? The case of Slovenia. *Gender, Place and Culture*, 22, 5: 670-684
- Destovnik I. 2002. Kako so živele ženske v času kmečkega gospodarjenja. Moč šibkih: ženske v času kmečkega gospodarjenja. Celovec, Slovenska prosvetna zveza: 239 str.
- Dobravec I. 2008. Vloga kmečkih žensk v razvoju podeželja. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede: 64 str.
- Dumas C., Dupuis J. P., Richer F., St.-Cyr L. 1995. Factors that influence the next generation's decision to take over the family farm. *Family Business Review*, 8, 2: 99-120
- Hennon C. B., Hildenbrand B. 2005. Modernising to remain traditional: farm families maintaining a valued lifestyle. *Journal of Comparative Family Studies*, 36, 3: 505–520

- Hugron P. 1992. L'entreprise familiale: modele de réussite du processus successoral. Montreal, Institute de Recherches Politiques and Presses HEC.
http://www.entrepreneuriat.com/fileadmin/ressources/actes07/Brouard_Cadieux.pdf
(30. jun. 2016)
- Kavčič S. 2002. Zgodnje upokojevanje kmetov v Sloveniji in možni učinki - želja ali realnost? Zbornik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, Kmetijstvo, Zootehnika, 80, 1: 87-101
- Kerbler B. K. 2009. Vloga in pomen tradicije pri nasledstvu na slovenskih hribovskih kmetijah. Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 49, 3, 4: 21-27
- Kerbler B. K. 2010. Načrtovanje nasledstva na kmetiji: ukrep za povečanje števila prevzemov slovenskih kmetij in njihove pravočasne predaje naslednikom. IB revija, 3-4: 81-89
- Knežević Hočevar D., Černič Istenič M. 2010. Dom in delo na kmetijah. Raziskava odnosov med generacijami in spoloma. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU: 158 str.
- Laoire C. 2001. A matter of life and death? Men, masculinity and dtaying 'behind' in rural Ireland. Sociologia Ruralis, 41, 2: 220-235
- Laband D. N., Lentz B. F. 1983. Occupational inheritance in agriculture. American Journal of Agricultural Economics, 65, 2: 311-314
- Morell I. A., Brandth B. 2007. Family and gender in the transformation of the countryside. Journal of Comparative Family Studies, 38, 3: 371-377
- Pinterič L., Černič Istenič M., Vrtačnik J., 2006. Kmečka družina na prehodu od tradicionalnosti k post modernosti. Acta Agriculturae Slovenica, 88, 2: 101-116
- Pravilnik o registru kmetijskih gospodarstev in evidenci subjektov. 2005. Ur.l. RS št. 65/05
<https://www.uradni-list.si/1/content?id=57002> (5. feb. 2016)
- PRP 2004-2006. Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2004-2006. 2004. Ljubljana, MKGP: 205 str.
http://www.arsktrp.gov.si/fileadmin/arsktrp.gov.si/pageuploads/Publikacije_gradiva/PRP-program-spremembe-konsolidirano.pdf (15. maj 2016)

- PRP 2007-2013. Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2007-2013. 2007. Ljubljana, MKGP: 353 str.
http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_1_Dokumenti/8._sprememba/PRP_2007-2013_8.spr_poslano.pdf
(15. maj 2016)
- PRP 2014-2020. Program razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2014-2020. 2014. Ljubljana, MKGP: 825 str.
http://program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_1_Kaj_je_program_razvoja_podezelja/POTRJEN_PRP_13_2_2015/PRP_2014-2020_potrjen_13.2.2015.pdf (15. maj 2016)
- Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 - »Zagotovimo.si hrano za jutri« (ReSURSKŽ). 2011. Ur.l. RS št. 25/11
<https://www.uradni-list.si/1/content?id=102992> (30. jun 2016)
- SURS. Statistični urad Republike Slovenije. 2016.
<http://www.stat.si/statweb/> (25. maj 2016)
- Zakon o kmetijstvu. 2008. Ur.l. RS št.45/08
[https://www.uradni-list.si/1/content?id=86503&part=u&highlight=zakon+o+kmetijstvu#!/Zakon-o-kmetijstvu-\(ZKme-1\)](https://www.uradni-list.si/1/content?id=86503&part=u&highlight=zakon+o+kmetijstvu#!/Zakon-o-kmetijstvu-(ZKme-1)) (12. feb 2016)
- Zaviršek D. 2000. Introduction. V: Rural women in the process of accession to the European Union. Pajenk M. (ur.) Ljubljana, Open Society Institut Slovenia: 7-9
- Zucca M. 2012. Sustainable livelihoods and gender in the marginal alpine communities of trentino. V: Women reclaiming sustainable livelihoods: spaces lost, spaces gained. Harcourt W. (ur.). UK, Palgrave Macmillan: 191-212

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici prof. dr. Majdi ČERNIČ ISTENIČ za strokovno pomoč, svetovanje, prijaznost in spodbudo pri izdelavi diplomskega dela.

Iskrena hvala doc. dr. Matjažu GLAVANU za hiter in strokoven pregled dela.

Hvala družini in vsem prijateljem, ki so mi vsa ta leta pomagali, me spodbujali in verjeli vame.

Diplomo posvečam svojim staršem, ki sta mi posredovala ljubezen do dela, domačega kraja in kmečkega stanu.